

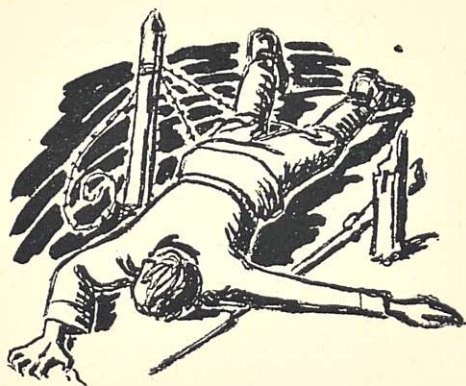

KONRAD LEHTIMÄKI

SYVYYDESTÄ

WERNER SÖDERSTRÖM
OSAKEYHTIÖ

KONRAD LEHTINEN

SYVYYDESTÄ

KUVAUKSIA SODASTA

SYVYYDESTÄ

WILHELM BORNHAGEN
JÄMSÄN KIRJASTO

KONRAD LEHTIMÄKI

SYVYYDESTÄ

KUVAUKSIA SODASTA

WERNER SÖDERSTRÖM
OSAKEYHTIÖ PORVOO

SAATTAJAT

He olivat kumpikin jo aivan harmaita nuo vanhukset, jotka laahustavin askelin kulkivat tomuista maantietä kanpunkia kohden. Puoliksi sulkeutunein silmin tuijottivat he tylsästi eteensä, ja niin tavaton voimattomuus ja nääntymys kuvastui heidän liikkeissään, kuin olisivat he maahan vaipumaisillaan — he muistuttivat lähinnä vanhaa, loppuunajettua hevosparia...

Mutta edellä kulki heidän nuorin poikansa, voimakas, komeavartaloinen nuorukainen. Hän asteli hiukan kumarassa raskaan vaatemytyn alla ja hiki vuoti virtana hänen ruskeilta kasvoiltaan.

Ilma oli tukehuttavan kuuma. Koko avaruus näytti värisevän, niinkuin olisi se ollut täynnä kiehuvaa lasimassaa — ja aurinko tuntui niin hehkuvalla ja läheiseltä kuin täytyisi kaiken heti syttyä palaamaan sen tulisäteissä. Leveä, tomun peittävä maantiekkin tuntui uhovan kuumuutta kuin liiaksi lämmitetty uuni — ja se oli

niin omituisen, sokaisevan vaalea, ettei siihen kärsinyt katsoa. Tienvierellä kasvoi muutamia nuoria lehmuksia; ne näyttivät olevan lakastumaisillaan. Ja kun toisinaan leyhähti tuskin tuntuva, kuuma tuulenhenkäys, liikahtivat niiden tomusta harmaat, käpristyneet lehdet hiljaa — ja tuo väsynyt värähdys muistutti janoon kuolevan ihmisen huulien viimeistä, äänetöntä kuiskausta: vettä . . .

Kaupungin kirkontornit olivat jo kauan näkyneet, mutta ne olivat vieläkin kaukana. Ja mitä lähemmäksi päästiin, sitä lyhyemmiksi ja hitaammiksi muuttuivat vanhusten askeleet; väsyneet, laahaavat jalat irroitavat yhä enemmän pölyä — ja vanhan miehen keppi kolahtelee niin voimattomasti . . .

— Äiti parka, kyllä te aivan väsyitte. Ei teidän olisi pitänyt lähteä näin pitkälle matkalle — puheli nuorukainen huolestuneena.

— Kyllä minä jaksan . . . Ja kuinka olisin voinut jäädä . . . jos sinä vielä . . .

Hänen äänensä muuttui yhä käheämmäksi ja lopulta katkesi. Hänestä tuntui kuin olisi

joku hiljaa kuiskannut: sinun viimeinen lapsesi menee kuolemaan . . . Hänen hengityksensä muuttui yhä raskaammaksi, niin kuin joku voimakas käsi olisi kuristanut häntä kurkusta; hänen silmänsä sumentuivat kummallisesti, hänCOMPASTUI irtonaiseen kiveen ja oli vähällä kaatua. Mutta poika ehti tarttua hänen käsivarteensa ja sanoi hellästi ja lohduttavasti:

— Älkää pelätkö äiti — kyllä minä . . . Antakaas, kun minä talutan toiselta puolelta.

— Niin, älähän nyt . . . kai hän siellä . . . — yhtyi isä. — Kun ei vain nyt myöhästyttäisi . . .

Vanha mies koetti myöskin puhua lohduttavasti, mutta hän ei itse aavistanut, miten kauhean toivoton ja levoton hänen heikko, käheä äänensä oli.

Taas kuului vain läähättävää hengitystä, laahustavien, väsyneiden askelten kapsetta — ja sakea tomu pöllähteli heidän jaloissaan.

Kun he saapuivat pikkukaupungin asemalle, vallitsi siellä tavaton kiire, hälinä ja sekamelska: asemalaituri oli puolillaan sotaan lähteviä.

Hetken kuluttua saapui juna puhkuen ja jyristen asemalle. Sotilaat hyökkäsivät heti junaan nyytteineen, saadakseen itselleen paikat, mutta se oli ennestäänkin täynnä. Kuului äänekkäitä huutoja, kirouksia, lasten itkua ja naisten kimakoita ääniä — mutta suuri osa jäi laiturille.

Vanha nainen piti pelokkaasti kiinni poikansa käsivarresta; häntä miltei kauhistutti tämä sekamelska. Mutta äkkiä hänen kasvonsa kirkastuivat ja hän kuiskasi, ääni väristen lapsellisesta toivosta:

— Jospa ei olekaan tilaa . . . ?

Mutta samalla saapui erään upseerin seurassa asemapäällikkö huolestuneen ja tärkeän näköisenä. Hän antoi joitakin käskyjä; junamiehet juoksentelivat edestakaisin, ja hetken kuluttua kiljahti vihellyspilli, veturi irroittui junasta ja lähti sivuraiteilta hakemaan lisävaunuja.

Kaikki olivat jo päässeet junaan. Akkunoita availtiin, näkyi hikisiä kasvoja, ja täpötäysistä vaunuista kuului epämääräinen, tasainen surina kuin mehiläispesistä . . . Useat olivat kuitenkin tulleet laiturille, saa-

dakseen vielä kerran puristaa rakkaittensa käsiä.

Kaidepuun vieressä seisoj nuori mies ja nainen. Kumpikaan ei puhunut sanaakaan, he puristivat vain toistensa käsiä, ja heidän koko olennessaan kuvastui haikea, sanaton suru ja tuska. Nuorukainen katsoi yhtämittaa tyttöä, joka vain silloin tällöin nosti tummat, surulliset silmänsä.

Kun kello soi, hätkähti tyttö. Hän lähenei nuorukaista ja hänen suunsa aukeni kuin olisi hän aikonut sanoa jotain. Mutta mitään hän ei voinut sanoa — hänen neitseellinen povensa alkoi vain kiivaasti kohoilla ja hänen mustat silmänsä tulivat täyteen kyyneleitä . . .

Ja eräs nuori isä oli niin kummallinen — niinkuin hänellä olisi kova kiire ja hänen pitäisi vielä toimittaa paljon ennen junan lähtöä. Hän otti milloin nuoremman, milloin vanhemman lapsen syliinsä, suuteli heitä, ja puhui yhtämittaa jotakin nopeasti, kiireisesti . . . Hän hymyili omituisesti ja suuteli taas hellästi pienokaisen hentoa poskea. Kaikesta näkyi, että hän tuolla

puhumisellaan koetti tukahuttaa omaa tuskaansa ja rohkaista vaimoaan.

Mutta nuori vaimo tuskin kuulikaan hänen puheitaan. Hänen huulensa vapisivat, kyyneleet vierivät alas hänen poskiaans ja hänen katseensa harhaili hätääntyneenä ympäri — niinkuin hän olisi tahtonut paeta jonnekin ja etsisi ulospääsyä. Toisinaan hän väänteli hiljaa käsiään ja kahden vuotias poika katsoi pelästyneenä ylös äitinsä kasvoihin ja hänen pieni suunsa vääntyi itkuun. Silloin mies antoi nuoremman lapsen äidille, otti pienokaisen syliinsä, silitteli hänen vaaleita kutrejaan ja puhui hellästi:

— Älä ole milläsikään, pikkuseni . . . Isä tulee pian sodasta ja tuo sinulle oikein suuren pyssyn ja kypärin . . . niin ja sapelinkin . . .

Mutta kun kello kalahti toisen kerran, vavahti vaimo kuin olisi häntä isketty ruoskalla . . . Hän tarttui suonenvedontapaisesti miehensä käteen, sopertaen tolkuttomasti:

— Mitä, mitä minä nyt teen . . . ? Mihinkä joudumme . . . ?

Mies muuttui hirveän kalpeaksi, hän laski lapsen maahan ja hänen äänensä vapisi:

— Rauhoitu, rauhoitu... Minä tulen pian takaisin... ja minä kirjoitan heti...

Useimmat olivat vakavan ja synkän näköisiä; toiset taas koettivat nauraa ja puhua äänekkäästi peittääkseen ja karkoittaakseen sen itsepäisen, pelottavan ajatuksen, että he viimeisen kerran näkevät rakkaansa. Ja jotkut näyttivät niin kummallisen hajamielisiltä, kuin eivät olisi lainkaan käsittäneet, mihin olivat menossa.

Mutta hiukan erillään laiturin toisessa päässä olivat vanhukset poikineen. Vaimo seiso harmaana ja kurtteisena nuorukaisen edessä puristaen lujasti ja jäykästi hänen kättään ja katsoi ylös hänen nuoriin, voimakkaihin kasvoihinsa — niinkuin olisi tahtonut tuohon katseeseen ja puristukseen keskittää kaiken hellyytensä, pelkonsa ja rakkautensa. Mies seiso hiukan sivulla; hänen harmaa partansa tutisi kummallisesti ja hän rykäsi tuontuostakin, niinkuin olisi koettanut kurkustaan karistaa jonkun ilkeän, sinne tarttuneen palan...

Kun poika hankkiutui lähtemään, alkoivat kyyneleet vierä äidin ryppyisiä poskia myöten ja hänen huulensa vavahtelivat.

— Hyvästi nyt äiti...

Äiti näytti ikäänkuin unohtaneen kaiken sanottavansa. Kuin unessa kuuli hän kellon kalahduksen, näki, että poika hellitti hänestä, puristi hätäisesti isän kättä ja hyppäsi junaan. Vasta silloin irroitti tuska hänen kielensä; hän ojensi vapisevat kätensä liikkeessä olevaa junaa kohden, parahtaen:

— Lapseni, lapseni!

Niin sanomaton hätä ja tuska värähti tuossa heikossa, vapisevassa äänessä, kuin olisi lintuemo surkeasti piipittänyt nähdesään viimeisen, untuvapeitteisen poikasensa iskettävän mäsäksi...

Asema oli vähitellen tyhjentynt. Itkevät, lapsiaan taluttavat vaimot, nuoret morsiamet, vanhat äidit ja tutisevat ukot — kaikki heidät on taas kaupunki niellyt uumeniinsa.

Mutta laiturin kuumuudesta hehkuvilla kivirappusilla istuvat vielä vanhukset. Helle on vielä kauheampi kuin äsken, mutta he

eivät välitä siitä. Vanha mies on avopäin ja aurinko porottaa esteettömästi hänen harmaaseen päähänsä, mutta hän sitä tuskin huomaakaan — hän tuijottaa vain toivottomasti ja tylsästi eteensä. Hän on ottanut mustan piipunnysänkin taskustaan, mutta sen sytyttäminen on unohtunut — hän pitelee sitä vain ruskeassa, vapisevassa kourassaan . . .

Vanha vaimo istuu hänen vieressään. Ainoakaan kyynel ei enää vierä hänen poskelleen; kuin tyrmistyneenä katsoo hän sinne mihin juna on kadonnut, vieden hänen viimeisen lapsensa. Siellä ei näy enää muuta kuin punertava savupilvi taivaanrannalla — ja sekin häipyy vähitellen näkymättömäksi

. . . .

Mutta vanha äiti yhä istuu ja katsoo. Kaukaiset muistot nousevat hänen sielunsa silmien eteen, kuin suloiset, kauan kadoksissa olleet kuvat . . . Hän muistaa poikansa pienenä, lihavana palleroisena . . . ja entäs, kun hän otti ensimmäiset horjuvat askeleensa? Hän muistaa niin elävästi, miten hän imetti ja kylvetti rakkainta lastaan — kuinka loistivatkaan hänen tummat silmänsä ihastuksesta, kun hän sai mielinmäärin polskia vedessä!

Hän herää aivankuin unesta ja jonkunlainen kylmä puistatus viiltää hänen ruumistaan ja tuska puristaa hänen sydämensä kokoon. Hän tuntee eräänlaisella äidinvaistolla, ettei hänen lapsensa enää palaja . . . ja hänen tuskansa on aivan yhtä suuri kuin näkisi hän poikansa kylmänä. Hänen päässään alkaa oudosti surista ja kohista, hän on aivan näkevinään, miten poikaparka makaa silmät ummistuneina ja hänen rinnastaan pulppuaa punainen veri . . .

Taas hän parahtaa kuin haavoitettu met-
sänotus:

— Lapseni . . .

Vanha mies hätkähtää. Hän aivankuin herää ja sanoo itsekseen hiljaa ja käheästi:

— Sinne hän meni . . .

Jossakin ratapihalla kiljahtaa vihaisesti veturi, vaunut kolisevat, pyörät jyrisevät — ja läheisestä puistikosta kuuluu silloin tällöin jonkun pikkulinnun helteestä väsynyt viserrys . . .

Mutta vanha vaimo tuijottaa vieläkin toivottomin katsein taivaanrannalle, missä junan savu tuskin näkyvänä, punertavana pilvenä leijailee . . . Ja isän harmaa pää on kumartunut niin syvään . . .

GLADIAATTORIT

Heitä oli kaksi rykmenttiä eli kaksitoista tuhatta ja heidät oli määrätty puhkaisemaan vihollisen rintama. Tuohon joukkoon oli valittu vain sellaisia pataljoonia, joissa oli nuoria, 21 — 24-vuotiaita miehiä. Siitä kaikki tiesivätkin, etteivät he enää pala-

jaisi . . . He olivat synkän ja päättävän näköisiä. Tuskin he huomasivatkaan tykkien jyrinää.

Miltei joukon loppupäässä marssi kompaniansa edessä luutnantti Julius S. Hän oli hyvin nuori ja hänen parrattomat kasvonsa olivat kauniit ja kalpeat; hänet oli vallannut kummallinen liikutus, tietäessään menevänsä varmaan kuolemaan.

Aurinko heloitti siniseltä taivaalta ja ilma oli mitä herttaisin. Aamupäivällä oli sataanut ja ilmassa tuntui voimakas ruohon ja mullan haju. Ja sivulta puhalsi lauha tuuli, sekoittaen siihen meren suolaisen tuoksun. Tuo raikas tuoksu tuntui kaukaiselta tervehdykseltä . . .

Niin — kaksi kuukautta sitten oli hän vielä rakastettunsa kanssa merenrannalla, kylpypaikassa. Silloin ei hän osannut ajatella tätä . . .

Tuo vieno merentuoksu toi hänen mieleensä yhä uusia, suloisia muistoja . . .

Eräänäkin iltana olivat he merellä soutelemassa. Oli miltei tyyni ja aurinko laski parhaillaan. Yli meren äärettömän ulapan ulottui loistava, häikäisevä tulisilta. Hetken

kuluttua vajosi aurinko hiljalleen aaltoihin, jättäen jälkeensä punaisen hohteen, joka muutti koko maailman ruusunpunaiseksi. Samassa alkoi paviljongilta kuulua hänen lempikappaleensa sävel — ja merituuli tuoksui ja hyväili heidän kasvojaan. He eivät puhuneet mitään, mutta tytön tummat silmät olivat kosteat ja hänen koko olemuksensa tuntui yliluonnolliselta tuossa ruusunpunaisessa hohteessa. Ja kun hän tarttui rakastettunsa käteen . . .

Oh . . . hän oli kokonaan unohtanut . . . He olivat marssineet jo pari kilometriä ja taas leyhähti hänen sieramiinsa aivan sekoitutumattomana meren tuoksuava henkäys . . . Niin — ja tämä on viimeinen päivä . . .

Heidän tykkitulensa oli kiihtynyt entistä raivokkaammaksi. Mutta sillä kohdalla josta heidän piti hyökätä, vastasivat vain vihollisen kaukaisimmat patterit; lähimmät olivat pahaenteisen äänettämiä: ne eivät tahtoneet paljastaa nykyistä asemaansa. Viholliset olivat varmaan lentokoneittensa avulla saaneet tiedon hyökkäysvalmistuksista ja aavistivat maanlaadusta ja pommituksesta, miltä kohdalta se oli odotettavissa. Että heillä sillä kohdalla oli tykistöä, sen ymmärsi jokainen.

Tunnin marssin jälkeen saapuivat he uloimmille juoksuhaudoilleen ja levähtivät siellä hetken, samalla kun tykistö yhä syyti murhaavaa tultaan heidän ylitseen. Mutta viholliset eivät nytkään vastanneet.

Äkkiä lähtivät hyökkääjät liikkeelle.

Juoksuhautojen ja vihollisten okalanka-aitojen välillä oli ojanne, jota useat kerrat oli koetettu käyttää suojana hyökättäessä. Siihen jäi nyt suuri sapööriosasto alkaen kiireesti kaivaa sitä syvemmäksi — mutta hyökkäysjoukko eteni järjestyneenä, järkähtämättömänä kuin kone, joka kerran käyntiinpantuna on mahdoton pysäyttää. Viholliset alottivat kiivaan kivääritulen, miehiä kaatui, mutta silloin he lähtivät juoksuun — tuo kaksitoistatuhantinen joukko syöksähti eteenpäin vastustamattomana kuin valtava, harmaa hyökyaalto . . .

Mutta kun he saapuivat okalanka-aidoille, selvisi vihollisen äänettömyys . . . Sivulla, noin 150 metrin päässä äärimmäisistä hyökkääjistä, oli pensastoon piilotettu tykki- ja kuularuiskuosasto. Nyt se alotti murhaavan tulen ja kokonaiset rivit kaatuivat . . . Julius oli taampana, hän näki kohotettuja käsiä, kuuli vihlovia kuolinhuutoja . . . Ja edestä alkoi samanlainen teräs- ja lyijymyrsky . . .

Silloin he nostivat hurjan huudon, etumaiset katkoivat vimmatulla kiireellä okalangat — ja taas syöksähti joukko hurjasti eteenpäin. Ja kun he samassa näkivät, että heidän oman tykistönsä murhaava tuli keskitettiin piilopatteriin, niin että pensaikko oli yhtenä ainoana räjähdyksenä, karjuivat he yhä hurjemmin . . . Ja hetken kuluttua oli piilopatterin tuli vaiennut.

Mutta edestä kuului toisenlaisia huutoja: vihlovia hätähuutoja. Etumaiset olivat pudonneet peitettyyn kaivantoon, jonka pohja oli täynnä teräväkärkisiä paaluja . . . Mutta nekään, jotka kuulivat nuo huudot, eivät ymmärtäneet: he juoksivat vain eteenpäin kuin juopuneet; tuo mahtava ihmisvyöry painoi takaapäin pelottavalla voimalla — ja kamala hauta täyttyi . . . Ja niinkuin laavavirta, joka mennessään murskaa kaiken, täyttää kaiken, vyöryi harmaa joukko eteenpäin.

Silloin tuntui hänestä kuin olisi siellä edessä tulivuori aukaissut kitansa; siinä, missä heidän etumaiset joukkonsa olivat olleet, näkyi koko maanpinta, ihmiset, kaikki syöksähtävän leimahtavana tulena ja epä-määräisenä, mustana massana korkeuteen . . . Kuului huumaava räjähdys, toinen, kolmas

... Maamiinat olivat räjähtäneet ja kohdalla olleita joukkoja ei enää ollut... Heidän murskatut ruumiinsa, irtautuneet päänsä ja jäsenensä sinkoilivat kaikille tahoille yhdessä kivien ja mullan kanssa — ja kaikki peittyi tukahuttavaan kaasuun ja savuun.

Mutta ei siinä kyllin. Vihollisen tykistön päävoima oli kai odottanut vain tätä hetkeä — ja nyt alkoi niin kaamea näytelmä, että Julius luuli aistimiensa valehtelevan. Maa vapisi ja vavahteli, kokonaiset pilvet hiekkaa ja kiviä syöksyi ilmaan, kaikki peittyi räjähtävien pommien tuleen ja savuun — ja he kaatuivat laumoittain. Eteneminen ei enää ollut mahdollista — heidän täytyi peräytyä.

Mutta neljätuhatta vain peräytyi — kahdeksantuhatta jäi sinne...

Kun he vihdoin saapuivat uuteen, sapöörien kaivamaan juoksuhautaan, olivat he aivan näännyksissä. Hiki vuoti virtoina otsilta, rinnat läähättivät raskaasti ja muutamat heittäytyivät pitkälleen, kuin olisivat olleet kuolemaisillaan. Suurin osa heistäkin oli jollakin tavalla vioittunut.

Nyt oli saatu selville kaikki vihollisen patterit, ja heti kun miehet olivat päässeet juoksuhautaan, alkoi heidän ylitseen niin hurja tykkituli, että ilma, koko avaruus tuntui olevan täynnä tuota helvetinsoittoa, jota pommit soittivat. Vihollinen vastasi kaikilla pattereillaan ja shrapnellit alkoivat räjähdellä heidän yläpuolellaan, vieläpä joukossaankin. Mutta he olivat liian menestyneitä ja tylsiä, pannakseen siihen mitään huomiota.

Pommitusta oli jatkunut puoli tuntia, kun vihollisen tuli alkoi heiketä. Ja kun takimaisista juoksuhaudoista oli tullut tuhannen miestä lisäväkeä, annettiin taas hyökkäyskäsky.

Vihollisen tuli lisääntyi heti kun he ilmestyivät kentälle. Mutta levähdyksen aikana oli asetettu muutamia haupitsipattereita sopivaan paikkaan — ja heille tuotti suurta lohdutusta, kun vihollisten varustuksissa yhtämittaa räjähteli . . .

Julius oli kummallisen huumauksen ja tylsyyden vallassa. Hän ei tuntenut enää pelkoa eikä innostusta. Hänen ympärillään kaatui yhtämittaa miehiä, kuului huutoja, kirouksia — mutta ei hän pannut mihinkään paljon huomiota. Konemaisesti hän

vain juoksi toisten mukana. Vasta sitten kun he lähenivät okalanka-aitoja, ja heidän täytyi juosta suurten ruumiskasain yli, tunsi hän kylmää kauhua: sieltä kuului niin sydäntäsärkeviä huutoja . . .

Vihollisen oli onnistunut viedä äskeiseen piilopaikkaan muutamia kuularuiskuja. Ne alkoivat taas ilkeästi säristä ja tuottivat tavatonta tuhoa, mutta eteenpäin he menivät sittenkin.

Silloin sai hän aivankuin iskun rintaansa, hän tunsi heikkenevänsä ja vaipuvansa maahan — ja meteli hänen ympärillään vaimeni. Hän koetti vaistomaisesti rintaansa ja tunsi, että käsi tahrautui kokonaan lämpimään nesteeseen.

Hän ymmärsi olevansa haavoittunut, mutta mitään erityistä kipua hän ei tuntenut. Räjähdyksetkin alkoivat taas kuulua entisellä voimalla ja hän näki, että veri tulvi hänen rinnastaan.

Hän aukasi vaivaloisesti takkinsa ja koetti tarkastaa itseänsä. Kun hänen suustaan ei tullut verta, päätti hän, että kuula oli tullut sivulta ja pyyhkäissyt rintavaltimon poikki.

Etäämpänä räjähti taaskin miina . . . ja taas hän näki tuon kamalan näytelmän. Taas saivat vihollisen kuularuiskut uutta

intoa — ne särisivät aivankuin hurjasta vahingonilosta . . .

Hän näki kaikki mitä tapahtui, mutta seurasi sitä omituisella välinpitämättömyydellä — niinkuin olisi teatterissa katsellut jotain ikävää näytelmää. Hän näki miten toverien täytyi peräytyä ensimmäisten miinäräjähdysten tekemiin kuoppiin. Heti kun he olivat peittyneet niiden suojaan, alkoi heidän tykistönsä toimia — ja taas tuo kaamea pommien moniääninen orkesteri vonkui hänen yläpuolellaan.

Noin neljännestunnin kuluttua lakkasi se äkkiä; se oli kuin käsky kuolemaanvihi-tyille. Taas he nousivat . . .

Hänen haavastaan oli kaiken aikaa pursunut verta, kasvot olivat aivan kalpeat ja hänen silmänsä alkoivat omituisesti himmetä . . . Kuin harmaan sumun lävitse näki hän, että tovereita oli enää vain vähän. Mutta eteenpäin he menivät hurjalla vim-malla. Hän oli näkevinään, että he seisah-tuivat välillä, ampuen hajanaisen yhteis-laukauksen. Ja sitten kuului hurja huuto, kun he hyökkäsivät vihollisen juoksuhautoi-hin . . . pistimet välähtelivät . . .

Tykistö ja kuularuiskut vaikenivat kum-mallakin puolella; sieltä kuului vain joitakin

yksityisiä kiväärinlaukauksia ja huutoja . . . Hän odotti jotain ratkaisua, mutta mitään ei kuulunut. Niin — heitä oli liian vähän, heidät oli kai tapettu viimeiseen mieheen . . .

Mitä . . . ?

Kun tuo helvetillinen meteli oli tauonnut, tunkeutui hänen korviinsa kummallinen ääni: haavoittuneiden voihkina. Hän katsoi ympärilleen . . .

Ruumiita näkyi kasoittain, niin kauas kuin hänen himmenevä katseensa kantoi.

Mutta toisin paikoin ei näkynyt enää erinäisiä ruumiita. Hän luuli uneksivansa, hourivansa: esim. miinakuoppien lähettyvillä näytti kaikki sekasotkuiselta, punertavalta massalta, jätteiltä . . . Niinkuin alkuaikojen suunnaton petoparvi olisi siinä aterioinut . . .

Ja paaluhauta hänen takanaan . . . Hän kääntyi vaivoin ja häntä pyörrytti, katsellessaan paaluihin seivästettyjen miesten väentyneitä suita, mielettömiä silmiä ja kurottavia käsiä, joissa sormet suonenedontapaisesti puristuivat ja aukenivat — niinkuin ne vieläkin hapuilisivat jostakin apua, tukea, elämää . . . Ja heidän voihkinansa . . .

Niin — koko laaja kenttä tuntui voihkivan, vaikeroivan, korisevan . . . Tuo tau-

koamaton ääni täytti hänen sielunsa jäätävällä kauhulla.

Mutta sanomaton raukeus ja heikkous valtasi hänet yhä enemmän ja hän kääntyi hiljaa selälleen. Taivaalla näkyi jo muutamia tähtiä.

Kun hän oli hetken maannut, tunsi hän oudon kylmyyden vähitellen valtaavan jalkansa — niinkuin niitä olisi sivelty jäävedellä... Se levisi ylöspäin, kädetkin tuntuivat kylmenevän ja kangistuvan...

Silloin hän ensi kerran täydellisesti käsitti, että se on kuolema — ja tuo tylsyys katosi kuin pyyhkäistynä. Hänen aivonsa alkoivat toimia nopeasti, selvästi. Hän tunsi, että he olivat kuolleet turhaan, ja hänen sielusaan heräsi katkeruus.

Hirveä tuska ja katumus valtasi hänet, hän olisi tahtonut huutaa; kuolema tuntui nyt niin tarkoituksettomalta ja kauhealta . . . eikä se odota. Mutta hän tuli yhä heikommaksi — hänen ajatuksensakin alkoivat muuttua jo sekaviksi . . .

Tuo kummallinen jäykkyys ja kylmyys valtasi hänet yhä enemmän. Hän ei nähnyt enää mitään ja haavoitettujen valitukset olivat kuuluvinaan niin kaukaa. Nyt niitä ei enää kuulu . . . ja parempi onkin . . .

Hän kuulee jotain suhinaa, niinkuin lehtipuiden suhinaa vienossa iltatuulella . . . Hän makaa jossakin, ja haavanlehdet värisevät. Hän on näkevinään rakastettunsa . . . äitinsä. Mutta he menevät ohitse — eivät huomaa . . .

Yhä kuuluu tuo vieno suhina. Hän on vielä nuori poika. Lemmikkihevosellaan hän ratsastaa tuttua polkua myöten — lehtipuiden reunustamaa polkua. Ja tuoksuvat lehvät huiskivat häntä kasvoihin . . .

Hän kannustaa hevostaan; he menevät hurjasti, yhä nopeampaan, nopeampaan... Kas — hän meneekin lentäen...

Mutta sitä mukaa kuin ilma viilenee, alkaa tuolta laajalta kentältä nousta vaaleata höyryä — niinkuin sumua tai jotain salaperäistä uhrisavua.

Se on lämpimän veren höyry, joka siinä hiljalleen nousee taivasta kohden...

Ja hämärä levittää yli maan äärettömät, harmaat siipensä.

KOSTO

Kuinka kauan hän oli siinä maannut, ei hän itse tietänyt. Mutta kun hän vähitellen tuli tajuihinsa, oli aurinko jo alhaalla taivaanrannalla — ja kaikkialla oli hiljaista. Kuume poltti hänen ruumistaan kuin tuli, korvissa kohisi ja humisi kummallisesti ja kun hän aukasi silmänsä, näytti koko maailma omituisen punertavalta . . .

Vähitellen, aivojaan ankarasti vaivaten, ymmärsi hän olevansa haavoittunut; toinen puoli ruumiista oli aivan tunnoton. Hiljaa valittaen hän käänsi päätään, ja näki, että granaatinsirpale oli murskannut hänen vasemman käsivartensa.

Hetken kuluttua kuuli hän matalaa vai-kerrusta jostakin. Hän käänsi päätään sinne päin ja huomasi miehen joka makasi selälleen, kädet tuskallisesti nyrkkiin puristettuina. Kasvoista näkyi vain profiili, mutta ammottavasta suusta ja liikkumattomasta silmästä, joka kuhisi täynnä karpäsiä, ymmärsi hän, että siinä oli kuollut. Valituksen täytyi siis kuulua hänen päänsä takaa.

Hän koetti kääntää itseänsä sinnepäin, mutta silloin tuntui aivankuin toinen käsi olisi reväistyt irti ruumiista. Hän huomasi yrityksensä turhaksi ja ummisti silmänsä.

— Auttakaa... Jumalan tähden... — kuului taas pitkäveteisesti ja valittavasti hänen päänsä takaa.

Hän säpsähti, kuullessaan tuon matalan, käheän äänen — siinä oli jotakin tuttua. Kuka, kuka se oli...? Se muistutti jotakin, jotain joka nostatti hänessä epämääräistä vihaa. Eikä hän kuitenkaan tietänyt miksi.

Taas kuunteli hän tuota valitusta. Tosin se oli heikko ja käheä — mutta eikö se sitenkin ollut hänen, översti B:n ääni?

Hän kuunteli vielä tarkempaan ja hän miltei unohti omat tuskansa, kun hän vihdoinkin varmistui luulossaan. Ja viha leimahti hänen kasvoissaan.

Oliko, oliko se todellakin hän? Vihdoinkin...

Hänen kuumeisissa aivoissaan pyöri kaikki sekaisin. Ja vaikka hänen ruumistaan poltti ja repeli hänen tehdessään pienenkin liikkeen, alkoi hän kääntää itseänsä, jotta näkisi...

Hammasta purren kohosi hän toisen kyynärpäähänsä varaan ja onnistuikin hiukan kääntymään. Mutta samassa muuttui kaikki mustaksi, eikä hän nähnyt mitään . . . Hiljaa kiroten sulki hän silmänsä — mutta aukasi ne jälleen hetken kuluttua . . .

Siinä hän oli! — tuo vihattu, tuhannesti kirottu . . . Karheat, punaiset viikset törrötivät kuin sian harjakset, pitkä, inhottava parta lepäsi rinnalla . . . Silmät olivat suletut, lihava vatsa kohoili kiivaasti — ja hänenkin toinen kätensä oli kokonaan veressä.

— Vihdoinkin . . . — mutisi hän vain huulillaan, kun hän kuumeesta ja vihasta hehkuvin silmin tuijotti vanhempaa.

Hänen aivoihinsa syöksyi niin äärettömän paljon . . . Hän muisti kaiken sen vääryyden, ne hirveät tuskat mitkä tuo mies oli hänelle tuottanut — ja h ä n e l l e . . . .

Elävästi muisti hän, miten he olivat rakastaneet toisiaan, ja miten tuo toinen, vaikka oli sen tietänyt, tuli pyytämään Mariaa hänen isältään. Ja itara, tunnoton isä oli pakottanut tyttärensä menemään tuolle . . . Niin — mitä olikaan köyhä aliluutnantti rikkaan överstin rinnalla . . .

Oo — hän on vieläkin näkevinään, miten hän hentona ja kasvot yhtä kalpeina kuin hänen lumivalkea pukunsakin, seisoo vavisten tuon toisen rinnalla alttarin ääressä . . . Ja miten hän itse miltei pyörtymäisillään syöksyi ulos, ajoi kotiin ja ampui luodin rintaansa . . .

Houkka! Miksei hän ennemmin ampunut tuota toista . . . Ja onnettomuudekseen hän vielä parani pitkän, pitkän ajan kuluttua.

Mutta kun hän kuuli, että hänen rakastettunsa oli tullut raskaaksi tuosta miehestä . . . ja kun hän sitten kuoli lapsivuoteeseen — silloin oli hän tulemaisillaan hulluksi . . .

Aivankuin haavoittunut olisi tuntenut, että häntä katsellaan, aukasi hän silmänsä. Ja kun hän näki edessään nuo terävät, kuumeiset silmät ja verenvuodosta ja rai-vosta kalpeat kasvot, hän aivankuin säpsähti. Vihdoin kuiskasi hän käheästi:

— Tekö . . . ?

— Niin, minä.

— Oletteko tekin haavoittunut?

— Olen.

— Jumalan laupeuden tähden . . . vettä,

— sopersivat hänen paksut, halkeilleet huulensa.

— Oletteko heikko?

— Minä kuolen, ellen pian saa juoda . . .

Selittämätön ilme väreili nuoremman kasvoilla. Mutta hetken kuluttua hän hammasista puron alkoi ryömiä kuollutta sotilasta kohden. Viha tuntui antavan hänelle uskomattomat voimat, sillä hänen onnistuikin irroittaa kuolleen kenttäpullon. Pitäen sitä hampaissaan, ryömi hän takaisin haavoittuneen luo ja nosti pullon tämän vapisville huulille. Tämä joi ahnaasti ja hänen äänessään kuvastui kiitollisuus ja jonkunmoinen epävarmuus, kun hän kuiskasi:

— Miten hyvä te olette . . .

Mutta vastaukseksi kuului äkkiä käheä, vihlova nauru . . . Ja hetken kuluttua:

— Minkätähden luulitte minun antaneen teille juoda?

— Niin, miksette itse juo . . .? Olettehan haavoittunut . . . — sopersi vanhempi.

— Niin — se on totta, että minua janottaa, mutta minulla on jotakin virkistävämpää kuin kokonainen meri . . .

— Mitä . . . mitä se on? — kysyi vanhempi tolkuttomasti.

— K o s t o !

Sana singahti hänen suustaan kuin terävä piiskanisku.

— Mi-mitä te tarkoitate..? — änkytti toinen, ja hänen lihavat, ahavoituneet kasvonsa muuttuivat kellertäviksi. Mutta nuorempi keskeytti raa'asti:

— Juokaa, juokaa, että saatte voimia — te tarvitsette niitä pian . . . Nyt me olemme tasaväkiset — n y t ei teidän kultanne auta! Minun käteni on murskana — mutta niin on teidänkin . . . Minä olen kauan epäillyt Jumalan olemassaoloa — mutta nyt uskon, näen, että hän on olemassa . . . Juokaa, juokaa!

Vanhempi katsahti toisen kasvoihin — ja kauhistui. Nuo ennen kauniit, nuoret ja hienopiirteiset kasvot olivat nyt aivan vääristyneet. Ne olivat niin hirveät ja armottomat, ettei hänellä saattanut olla armoa odotettavissa. Yhä tuijottaen toisen kasvoihin hän salaa kopeloi revolveriaan ja saikin sen vyöstä . . . Mutta nuorempi iski häntä viime hetkeltä käteen eikä laukaus sattunut . . .

Purren hampaitaan tuskasta ja raivosta, yritti nuorempi saada revolverin itselleen. Mutta toinen kiemurteli hänen allaan kuin haavoitettu käärme ja vihdoin, kun hän

huomasi, ettei voisi ampua, onnistui hänen heittää se kauas luotaan.

Nyt seurasi taistelu, niin hirveä ja petomainen, ettei heidän olisi luullut olevan ihmisiä . . .

Nuorempi koetti tarttua vanhemman kurkkuun, mutta tämä iski kaikin voimin nyrkillään siihen murskattuun käsivarteen — ja tuskasta voihkaisten vaipui nuorempi maahan. Toisella olisi nyt ollut tilaisuus nujertaa hänet, mutta ei ollut voimia. Sitäpaitsi oli hänen viottunut käsivartensa nuoremman puolella eikä hän toisella yletynyt viholliseensa . . . Molemmat makasivat vain raskaasti huohottaen kuin loppuun ajetut hevoset jotka vetävät viimeisiä henkäyksiään . . .

Heidän ympärillään oli kesä täydessä vihannuudessaan. Vaikka maa heidän kohdaltaan oli granaatin repimä, tuntui kuitenkin kukkien tuoksu. Aurinko alkoi juuri laskea ja läheisessä lehdossa viritti satakieli hurmaavan laulunsa . . . Mutta sitä eivät huomanneet vihamiehet — kaikki tuntui pyörivän heidän silmissään.

— Te vihaatte minua syyttä . . . Hän oli minun vaimoni . . . — sai vanhempi katkonnaisesti soperretuksi.

Nuo viimeiset sanat saivat nuoremman aivan suunniltaan. Hän oli taas aivan näkevinään heidän häälltansa: nuori, hento, pelosta vapiseva tyttö — ja tuo paksu, intohimosta läähättävä mies . . . Hän oli näkevinään kaikki, kaikki . . . Aivankuin elävissä kuvissa syöksyi hänen eteensä kuvia, toinen toistaan kiduttavampia . . .

Raivosta karjaisten ponnisti hän kaikki voimansa ja onnistui pääsemään jaloilleen — ja pudotti itsensä raskaasti toisen rinnalle.

Vaikka mailma nytkin musteni hänen silmissään, sykähti hänen sydämensä villistä riemusta kuullessaan miten kylkiluut rusahtivat hänen polviensa alla. Vanhemman rinta alkoi kovasti korista ja veri pursua hänen ammottavasta suustaan . . .

Joka jäsen väristen vaipui nuorempikin maahan. Mutta heti hän taas koetti täydentää työtään — hänen vapisevat kätensä alkoivat hapuilla toisen kurkkua . . .

Mutta vanhempi oli myöskin sen verran tajussaan, että tarttui toisen käteen — ja siinä he taas makasivat läähättäen. Vihdoin sopersi vanhempi katkonaisesti:

- Saat . . . tästä . . . rangaistuksen.
- Älä luule . . . Nyt on s o t a!

Kaikki inhimillisuus oli kadonnut tuosta äänestä. Viimeinen sana tuntui hurjalta riemunhuudolta. Hetken kuluttua hän lisäsi voitonriemuisesti:

— Et pääse enää kertomaan . . .

Äkkiä hellitti vanhempi kätensä ja alkoi hapuilla sapeliansa. Mutta hän ei saanut sitä tupesta ja nuorempi käytti tilaisuutta hyväkseen iskien toista nyrkillä kasvoihin — ja sitte tarttui kurkkuun.

Vanhempi koetti irroittaa tuota otetta, mutta ei voinut. Tuo luinen käsi tuntui suonenedontapaisesti jäykistyvän hänen lihavan kaulansa ympärille. Hänen kasvonsa muuttuivat sinertäviksi ja hänen ruumiinsa heittelehti sinne tänne kivuista välittämättä. Mutta nuo hirveät sormet puristivat hellittämättä kuin suuret kravunsakset . . . Hänen ruumiinsa alkoi jo veltostua.

Mutta vielä kerran hän kuolemankauhun antamalla voimalla riuhtasi itsensä vapaaksi. Epäinhimillisellä äänellä hän korisi:

— Armoa . . . armoa . . .

— Armoa?! Armahditko sinä? — Kamala nauru kajahti hänen huuliltaan ja hän puhui läähättäen. — Täällä olen tappanut viattomia . . . ihmisiä, jotka eivät ole tehneet minulle mitään pahaa . . . Ja sin u a k o

minä armahtaisin? En ole enää sama kukonpoika kuin ennen . . . Täällä minä olen oppinut jotain . . .

Taistelu alkoi vielä kerran uudelleen. Ja äkkiä alkoi nuoremasta tuntua, että hän on joskus ennenkin kokenut jotain samanlaista — että tämä on vanhaa, tuttua taistelua, satoja kertoja koettua . . . Raskaasti huohottaen koetti hän saada uudelleen toisen kurkusta kiinni. Mutta kun tämä yhä epätoivoisesti väänтелеhti, kieppui, kiemurteli, tapahtui hänessä kummallinen muutos; hän unohti koko entisen elämänsä, vain sen hän muisti, että pitää tappaa, tappaa . . . Hänen korvissaan alkoi kovasti kohista, hän oli olevinaan äärettömässä metsässä, jossa myrsky hurjasti vinkeä ja raivoo — ja hänestä tuntui, että onkin viettänyt elämänsä juuri täällä . . . Muristen kuin raivokas koira, syöksähti hän äkkiä toisen kurkkuun valkeilla, terävillä hampaillaan . . . Hän puri hampaansa miltei yhteen — ja taas hän tunsu, että on samoin monta kertaa tehnyt . . . Hän puristi suonenvedontapaisesti leukojaan, kunnes pieninkin vavahdus toisen ruumiissa oli tauonnut . . .

Kun se oli aivan veltto ja liikkumaton, irroitti hän otteensa. Sitten hän kohotti verintahratut kasvonsa taivasta kohden — ja alkoi ulvoa valittavasti ja pitkävetaisesti kuin yksinäinen, nälkäinen susi kuutamoi-sena talviyönä . . .

PAROLINEN

PAKOLAISET

Yksi ainoa vihreä sähkölamppu valaisi suurta sairashuoneen salia, muuttaen sen omituisen epätodellisen näköiseksi. Sali oli kokonaan valkea, katto, seinät, sänkyrivit — ja tuossa himmeässä, vihertävässä valossa näytti kaikki aavemaiselta. Valkopukuinen sisarkin, joka hiljaa, kuulumattomin askelin hiipi ulos ovesta, muistutti ruumiitonta haamua . . . Vain korkeat ikkunat olivat sysimustat, ja yötuulen kylmä henkäys kosketti toisinaan ruutuja hiljaa ja salaperäisesti — niinkuin siellä ulkopuolella olisi joku väsyneesti ja surullisesti huokaissut . . .

Kaikki vuoteet olivat täynnä haavoittuneita: kädettömiä, jalattomia, silmättömiä; toisilta taas oli vatsa puhkaistu, rinta lävistetty . . . Muutamat olivat kuolemankalpeita ja heidän puoliavoimet silmänsä olivat jo himmeät ja lasimaiset. Toisten kasvot hehkuivat tummanpunaisina, heidän rintansa huohottivat ja silmät kiilui-

vat kuumeisina syvällä kuopissaan . . . Joidenkin murskatut päät oli kääritty yltyleensä, vain syvät suu- ja silmäaukot ammottivat mustina: he muistuttivat maanalasta paenneita haamuja . . .

Ilma oli tympeä ja tukehuttava. Kaikialta kuului raskasta, korisevaa hengitystä. Jotkut hourailivat, puhuen käsittämättömiä, sekavia sanoja — joku naurahtikin . . . Mutta kaiken tämän ylitse kuului hiljainen, yhtämittäinen valitus ja voihe — ja muutaman kerran kirskahti terävä hammasten kiristys . . .

Salin äärimmäisestä nurkasta kohosi tyyntä erään nuoren upseerin hienopiirteiset kasvot. Hän käännähti viereistä sänkyä kohden ja kuiskasi:

— Nukutko?

— En, — vastasi vierustoveri.

— Minulla on niin tuskallinen olo. En voi nukkua . . .

— Polttaako taas jalkasi?

— Ei . . .

— Mikä sinua sitten vaivaa? — kysyi toveri ihmetellen.

Nuori upseeri katsahti pelokkaasti ympärilleen ja hänen äänensä vapisi, kun hän hiljaa kuiskasi:

— Pakolaiset...

— Pakolaiset?

— Niin — vihollispakolaiset...

Toinen katsoi häntä hetken, sitte kohotautui hän vaivaloisesti kyynärpänsä varaan ja sanoi jännittyneenä:

— Mitä sinä puhut...? Kerro minulle kaikki — kun en minäkään voi nukkua.

Viereisissä vuoteissa olivat haavoittuneet vaipuneet uneen, jossakin kuorsattiin korisevasti — ja salin toisessa päässä puri joku taas hammastaan... Nuori upseeri maistoi yöjuomaansa, vedellä sekoitettua viiniä ja alkoi kertoa hillityllä, kuiskavalla äänellä.

»Se mistä nyt aion sinulle kertoa, tapahtui samana päivänä kuin joukkomme valloittivat L:n kaupungin. Ajutanttimme kaatui ja minä jouduin viemään erästä tärkeitä käskyä.

Oli satanut monta päivää ja maat olivat liejuisia. Hevoseni oli aivan uupunut, sen jalat upposivat syvälle pehmeään maahan ja minä pääsin vain hiljalleen eteenpäin. Ilma oli kylmä ja kostea, ja harmaa vesisumu riippui ilmassa kuin suunnattoman

suuri hämähäkinverkko, kastellen vaatteet ja kohmetuttaen kädet jäykiksi.

Olin kai eksynyt hiukan oikealta suunnalta, koska eräästä pikku metsiköstä tullessani näin miltei suorakulmaisesti edessäni maantien — jota myöten kulki hitaasti loppumattoman pitkä jono pakolaisia. Otin esiin kartan ja kompassin ja huomasin, että minun olisi pitänyt mennä hiukan vasemmalle — mutta edessä oli pieni, yli äyräittänsä tulviva joki. Minulla ei ollut siis muuta keinoa, kuin mennä suoraan tielle, jotta pääsisin sillalta yli.

Tosin minua hiukan arvelutti tuo pakolaislauma. Entäpä, jos ovat asestettuja ja hyökkäävät kimppuuni... Mutta minä olin viipynyt muutenkin liian kauan, eikä ollut muuta tietä. Sentähden avasin pistoolikoteloni, tarkastin, että varamakasiinit olivat paikoillaan — ja päätin, että minun täytyy päästä eteenpäin.

Mutta kun lähenin maantietä, havaitsin varokeinoni kokonaan tarpeettomiksi. Nämä pakolaiset olivat esikaupunkien kaikkein köyhintä väestöä — varakkaammat olivat jo aikaisemmin paenneet junilla ja hevosilla. Näillä oli vain muutamalla laiha hevuskoni, joka vaivaloisesti laahusti eteen-

päin ja pyörät upposivat syvälle tien lokaan. Useimmat vetivät käsikärryillä lapsiaan ja kaikkein välttämättömmimpiä tarpeitaan ja muutamilla oli apunaan uskolliset, takkukarvaiset koiransa. Mutta minä näin paljon äitejä, joilla ei ollut muuta kuin pieni lapsi sylissä — taluttaen vielä toista, joka itkusta ja väsymyksestä menehtymäisillään tallusti loassa pienillä jaloillaan . . .

Oi ystäväni, minua kauhistuttaa vieläkin, kun muistan tuon vastaantulevan joukon. Siinä oli vain naisia, lapsia, vanhuksia ja joku raajarikko mies — ja kaikki olivat niin laihoja, kalpeita ja rääsyisiä. Tuolla tarttuu käsikärryt lokaan, vanha vaimo ponnistelee kuin henkensä edestä — mutta ei saa rattaita irti. Kuului naisten kauhistuneita, kimeitä ääniä, tukahutettuja kirouksia, läähätystä . . . Lapset alkoivat itkeä ja vaikeroida heikoilla, yskästä käheillä äänillään — ja takaapäin alkoi yhä kovemmin ja uhkaavammin kuulua yksi ainoa, kauhistunut huuto: eteenpäin! e t e e n p ä i n! Ja eteenpäin heidän täytyi päästä, sillä takanapäin jyrisivät meidän tykkimme kuin kaukainen, taukoamaton ukkonen . . . Mihinkä vanha vaimo käsirattaineen joutui, sitä en huomannut.

Ja minua he silmäisivät vain ohimennen. Muistan vain joitakin katseita. Muutamista uhosi minua vastaan tylsä, voimaton viha — mutta he olivat liian nääntyneitä sanoakseen tai tehdäkseen jotakin... Toisista katseista näkyi vain sanoin kuvaamaton epätoivo ja mykkä moite — ja ne tunkeutuivat suoraan sydämeeni kuin kylmät pistimet... Hevoseni oli miltei lopussa, mutta minä kannustin sen kylkiä, niin että veri tippui ja pakotin sen laukkaamaan, päästäkseni näkemästä noita hirmuisia, syyttäviä katseita... Niin — minä suljin silmäni...

Vihdoinkin loppui vastaantuleva jono! Hevoseni huohotti raskaasti ja minä tunsin, miten se horjahteli.

Mitä...?

Sieltä tuli vielä yksi pakolaisperhe. Ja juuri nuo heikoimmat, jotka olivat jääneet toisista heikoista jällelle — ne ovat aina silmissäni...

Etumaisena kulki vanha harmaapartainen mies, vetäen pahanpäiväisiä nelipyöräisiä rattaita. Hän asteli aisoissa kuin hevonen: länkien ja rahkeiden sijasta oli aisoihin sidottu nuora — ja se näytti tunkeutuvan hänen laihaan niskaansa. Kädet riippuivat

hervottomina sivuilla ja hänen kasvonsa näyttivät aivan tylsiltä riippuvine huulineen. Niin — siinä kumarassa eteenpäin ponnistellessaan muistutti hän todellakin vanhaa, loppuunajettua, äärettömän väsynyttä hevosta . . . Ja hänen sivullaan veti kaikin voimin laiha, takkuinen koira — niinkuin sekin olisi ymmärtänyt, että nyt tarvitaan kaikki voimat, ja sen punainen kieli roikui läähättävästä suusta . . .

Rattailla oli rikkonainen kori ja siitä pisti esiin rääsyjen seasta kalpeat lapsenkasvot turvonneine, punaisine silmineen, ja sivulla asteli noin seitsemän vuotias poika, hennolla olallaan pieni kaaripyssy . . . Tiedäthän, miten lapset aina uteliaina tarkastelevat vastaan tulijoita, mutta niin ei tehnyt tämä; vain kerran hän kohotti pikkuvanhat, kalpeat kasvonsa, ja niissä oli jotain outoa ja kauheata . . . Niin, minä näin, että noista himmeistä silmistä tuijotti — n ä l k ä.

Noin kymmenkunta metriä rattaiden jälestä käveli luultavasti lasten äiti. Hän kantoi selässään suurta vaatemyttyä, ja hänen askeleensa olivat niin raskaat ja laahustavat. Hänen silmänsä olivat alasluidut ja hänen kuolemankalpeissa kasvoissaan ei ollut muuta kuin toivottomuutta.

Jos hän olisi huutanut, itkenyt, kiemurrellut maassa, niin olisi häntä sittenkin ollut helpompi katsoa — mutta nuo kasvot olivat niin kauhean liikkumattomat kuin kuolleen kasvot . . .

Oli jo aivan hämära ja edessäpäin leimahdelti valtava tulipalon kajastus. Maa tuntui vapisevan yhä kiihtyvästä tykkien jyskeestä ja muutamat eksyneet pommit räjähtivät hurjalla räiskeellä arveluttavan lähellä — mutta he eivät näyttäneet sitä edes huomaavan . . .

Minä olen täällä joutunut näkemään jo paljon kurjuutta, mutta en voi ymmärtää mikä minulle silloin tuli. Oli aivankuin joku olisi puristanut sydäntäni — ja minä tunsin, että pitäisi tehdä jotakin, auttaa . . .

Käänsin jo ratsuni, mutta huomasin samalla, etten voinut mitään; minulla ei ollut edes rahaa — ja mitäpä rahakaan olisi heitä auttanut?

Mutta kaukana tasangolla näkyi pitkä epämääräinen pakolaisjono kiemurtelevan hitaasti eteenpäin, kuin suunnattoman pitkä, harmaa käärme, jonka pää oli jo kaukaisessa pimeydessä . . .

Ja nuo viimeisetkin pakolaiset häipyivät hämäärään niin hitaasti ja vaivaloisesti —

aivankuin kuolettavasti haavoitetut eläimet, jotka viimeisillä, sammuvilla voimillaan laahautuvat metsästäjää pakoon...

Lopulta kuitenkin pääsin omien joukkojen läheisyyteen. Mutta silloin räjähti takanani pommi, surmaten hevoseni; itse haavoituin jalkaan ja menetin tajuntani. Onneksi huomasivat sotilaamme minut, ja käsky tuli kuitenkin perille.

Mutta minä pelkään, että tulen aina silmissäni näkemään nuo pakolaiset — ne viimeiset pakolaiset...»

SISARUKSET

Belgiasta

Sateen jälkeen oli tullut ihana päivä. Aurinko paistoi lämpimästi, kedot helottivat kirkkaanvihreinä ja ilma oli täynnä ruohojen ja moniväristen kukkien tuoksua.

Mutta pikku mökissä vallitsi alakuloinen mieliala. Isä oli sodassa eikä äiti ollut moneen viikkoon saanut mitään tietoja hänestä — ja nyt oli hän aivan sairas surusta. Kaiken lisäksi oli kova puute. Kotona oli kyllä viidentoistavuotias tyttö ja neljäntoistavuotias poika, mutta hekään eivät voineet mitään ansaita, kun maa oli vihollisen hallussa.

Äiti nousi vaivaloisesti istumaan vuoteeseensa. Hänen kasvonsa olivat laihat ja kalpeat, silmät tuijottavat ja hän puhui heikolla äänellä:

— Lapset, menkää metsään katsomaan, olisivatko marjat jo kypsyneet. Saataisiin edes marjasoppaa . . .

— Niin, tuleppas vaan! — huudahti poika reippaasti. — Mennään pian!

Hänen sisarensa, kaunis, verevä tyttö, katsahti äitiin ja sanoi hiukan epäröiden.

— Mutta jos siellä on sotilaita . . .

— Älä yhtään pelkää! Tulenhan minä mukaan! — sanoi poika leikkillisesti ja tarttui sisarensa käsivarteen.

Äiti koetti hymyillä pojan sanoille ja puhui lohduttaen:

— Ei suinkaan niitä metsässä ole . . . Siellä kylässähän ne majailevat.

Ja reippaasti lähtivät sisarukset läheiseen metsään.

Siellä oli vielä ihanampaa kuin tasan-golla. Puitten lehdillä kimaltelivat vesihelmet kuni kristallit, koko metsä tuntui tuoksuillaan ja väreillään iloitsevan kauan odotetusta sateesta — ja lintujen laulu helkkyi moniäänisenä, ihanana kuorona . . .

Ja miten paljon marjoja! Poika huudahti ilosta ja kutsui sisarensa erääseen paikkaan, jossa oli aivan punaisena. He laskeutuivat polvilleen ja noukkivat molemmin käsin niin paljon kuin ehtivät. Poika hymyili itseksensä ja sanoi hiljaa ja iloisesti:

— Nyt äiti varmaan ilostuu!

— Niin — kunhan isä vain tulisi kotiin . . .
— vastasi tyttö ja huokasi.

Mutta marjoja oli niin paljon, että hänkin unohti ikävän todellisuuden. He olivat niin innostuneita, etteivät huomanneet mitään, ennenkuin kuulivat karkean, murteellisen äänen:

— Hyvää päivää, kaunis tyttö!

Sisarukset hypähtivät pelästyneinä seisalleen — ja heidän takanaan seisoivat kaksi suurikokoista, raa'annäköistä vihollissotilasta. Nämä hymyilivät hiukan ja heidän silmänsä kiiluivat kummallisesti.

Toinen, jolla oli paksut huulet ja pyöreät, ulkonevat silmät, läheni tyttöä omituisin, hiipivin askelin — aivankuin saalista vaaniva peto, ja hänen käheä äänensä vapisi hiukan:

— Anna maistaa marjojasi, tyttö . . .

Hän tuli niin lähelle, että tyttö tunsi hänen kuuman henkäyksensä kasvoillaan; hän ojensi pelokkaasti marjakorinsa sotilaalle.

Mies ei maistanutkaan marjoja, vaan tuijotti yhä tyttöön. Ja jollakin naisellisella vaistollaan tunsi tyttö, että häntä uhkasi kauhea vaara — tuntui aivankuin jokin kylmä ja niljakas olisi lähestynyt häntä . . . Hänen jäsenensä alkoivat vavista, kasvot

muuttuivat aivan valkeiksi — ja äkkiä hän lähti kaikin voimin juoksemaan pakoon.

Mutta niinkuin nälkäinen peto syöksyi sotilas hänen jälessään. Muutamilla pitkillä loikkauksilla hän saavuttikin tytön, tarttui suurella kourallaan hänen hentoon olkapäähänsä ja ärähti voitonriemuisesti:

— Vai niin! Vai pakoon . . .

Tytön suusta tunkeutui sydäntäsärkevä kirkaisu — niinkuin olisi jänis parahtanut tuntiessaan suden hampaat kurkussaan . . .

Poika alkoi myöskin huutaa, mutta silloin toinen lähti juoksemaan hänen jälkeensä karjuen:

— Oletko vaiti — taikka tapan sinut!

Poika ponnisti kaikki voimansa, eikä sotilas saavuttanut häntä, vaan palasi takaisin.

Hän juoksi vielä pienen matkaa, mutta sitte sattui hänen korviinsa taas sisaren vihlova hätähuuto ja hän kääntyi takaisin. Hän nousi pienelle kukkulalle ja se mitä hän sieltä näki, oli niin kauheata, että hän miltei jähmettyi . . .

Sisar oli paiskattu maahan, toinen roistoista piti kiinni hänen käsistään ja painoi hänen suutaan. Ja toinen . . . Oh . . .!

Pojan kasvot muuttuivat kuolemankalpeiksi ja jäsenensä tuntuivat niin hervotto-

milta, että hän vaipui polvilleen. Siskoparka taisteli epätoivoisesti, toisinaan kuului tukehtunut, koriseva huuto ja pari kertaa vilahti hänen valkea jalkansa — aivan kuin suuri käärme olisi kiertynyt pienen linnun ympärille, joka epätoivoisesti pyristelee vastaan . . . Tietämättä siitä itsekään, tunkeutui pojan kurkusta taas hurja kiljaisu johon kaiku monikertaisesti vastasi.

Toinen sotilas hellitti sisaren käsistä ja hypähti ylös. Hän katseli vaanien ympärilleen, ja kun huomasi pojan, sieppasi kiväärinsä ja tähtäsi häntä. Mutta poika ehti heittäytyä maahan; sitten juoksi hän nopeasti alas kukkulalta ja piiloutui suuren kiven taakse.

Taas kuului sisaren avunhuuto, mutta se tuntui vielä heikommalta ja tukehtuneemmalta kuin äsken. Sotilas ilmestyi kukkulalle, tähystellen joka taholle, mutta kun ei nähnyt ketään, kiiruhti juosten takaisin.

Poika makasi kiven takana raskaasti huohottaen ja tuijotti himmein silmin sinne, mistä silloin tällöin kuului yhä heikkenevä huuto . . .

Silloin kajahti kauempaa metsästä torvisignaali. Se oli vihollisten kokoonkutsusignaali — sen hän oli oppinut tietämään

sinä aikana kun ne olivat majailleet kylässä. Hän päätti mielessään, että sotilaat olivat saaneet luvan syödä marjoja metsässä, kun seudulla ei ollut mitään vaaraa — ja nyt kutsuttiin heidät kokoon. Noiden julmurien täytyisi siis jättää uhrinsa.

Hän juoksi varovasti kukkulalle ja näki että sotilaat olivat poistuneet — sisar vain makasi siellä liikkumattomana . . .

Hänen sydämensä alkoi kiivaasti sykkiä — se tuntui aivan hyppivän kurkkuun ja hän oli kuin tukehtumaisillaan. Hiki pusertui hänen otsalleen, ja sitten hän vaarasta välittämättä juoksi siskonsa luokse . . .

Mutta silloin tuntui aivankuin hänen sydämensä olisi kokonaan lakannut sykkimästä; hän vaipui maahan käheästi voihkaisten.

Sisar makasi siinä sellällään, kasvot sanomattoman kauhun vääristämänä. Avoi-
met silmät tuijottivat suoraan taivaaseen, ja hänen rinnassaan oli ammottava haava, josta vielä pulppusi säännöllisin sykähdyksin punanen veri . . . Hänen vaalea hameensa oli repäisty halki, ja . . .

Käheä ähkynä tunkeutui taas pojan kurkusta. Viha, inho ja jokin ennen tuntematon kylmä tunne valtasi hänen ruumiinsa ja sielunsa kuin huumaava myrkkä. Hän

ponnahti ylös ja lähti juoksemaan oikotietä kotiinpäin.

Kun hän tuli metsän reunaan, näki hän kauempana tulevan pienen sotilasjoukon maantietä myöten. Ahaa — ne menevät vartiopaikalleen, hänen kotinsa ohitse...

Tuo kylmä viha nousi hänessä niin, että hänen oli vaikea hengittää. Eikä hän tien-nyt oikein itsekään miksi kiirehti, mutta hän juoksi kuin henkensä edestä.

Kun hän saapui kotiin, juoksi hän suoraa päätä vinnille ja kaivoi sieltä esiin isän sotilaskiväärin ja joukon patruunia. Kuolemanrangaistuksen uhalla oli vihollisten ylipäällikkö kieltänyt aseitten pitämisen valloitetussa maassa, mutta isä oli kätkenyt sen jo ennen sotaan lähtöään eikä hän mennyt sitä ilmoittamaan.

Ennen sotaa oli hän monta kertaa ampunut isän kiväärillä. Ja nyt hän miltei koneellisesti painoi makasiinin täyteen patruunia, irroitti pienen vinninakkunan ja alkoi odottaa...

Hän läähätti vieläkin kuin näännyksiin ajettu hevonen ja hiki vuoti virtoina hänen kalpealta otsaltaan, tunkien silmiin ja kirvellen niin, ettei hän kotvaan nähnyt mitään. Mutta hän pyyhkäsi kasvojaan

hätäisesti puseronhihallaan — ja taas näkyi lähenevä, tumma vihollisjoukko . . .

Kun joukko läheni, muuttui hänen katseensa tavattoman teräväksi. Edellä kulki nuori luutnantti, mutta eikö tuolla . . . ? Ne lähenivät yhä — ja silloin hän tunsu etumaisessa rivissä nuo paksut huulet ja pyöreät, ulkonevat silmät . . .

Hän tähtäsi tarkkaan keskelle rintaa — ja painoi liipasinta . . . Raiskaaja nosti kätensä ilmaan ja kaatui maahan omituisesti pyörähtäen — niinkuin olisi aikonut tanssia . . . Ennen tuntemattoman, mielettömän riemun valtaamana työnsi hän nopeasti toisen patruunan piippuun ja laukasi umpimähkään joukkoa kohden.

Kuin sumun lävitse näki hän, että vieläkin kaatui joku, mutta sitte hajaantuivat sotilaat nopeasti eikä hän enää ehtinyt ampua. Kuului raivokkaita huutoja ja kirouksia; ovia jyskytettiin, jymisevät askeleet lähenivät — ja samassa ilmestyi oviaukkoon erään aliupseerin parrakkaat kasvot . . .

— Kädet ylös! — karjasi hän kovasti, tähdäten poikaa kiväärillään. Mutta tämä ei liikahtanut, istui ja tuijotti vain heihin tylsällä vihalla ja kivääri lepäsi vielä vinninluukulla.

Aliupseeri ei kuitenkaan ampunut, vaan hyökkäsi esiin, nosti pojan niskasta seisaalleen ja ärjäsi raivoisesti:

— Lurjus! Mitä sinä teit?!

Pojan silmät leimahtivat ja pienet, laihat kädet puristuivat nyrkkiin... Mutta silloin iski aliupseeri häntä vasten suuta, niin että veri purskahti.

Sotilaat ottivat kiväärin ja patruunat — ja laahaten vietiin poika alas rappusista ja suoraa päätä pihalle.

Nuori luutnantti, jolla oli kalpeat, hienopiirteiset kasvot ja siniset silmät, tarkasti poikaa hetken rilliensä lävitse ja kysyi kauniilla, mutta ankaralla äänellä:

— Sinäkö ammuut ullakolta?

— Minä — vastasi poika hiljaa ja lujasti.

Hän näytti vielä niin tavattoman henolta ja lapselliselta, seisoessaan siinä kalpeana noitten rotevien, punakoitten miesten keskellä. Veri vuoti virtanaan hänen nenästään, valuen laihalle, huohottavalle rinnalle, tahraten hänen puseronsa. Luutnantin valtasi sääli ja hän kysyi hiukan lempeämmin:

— Minkätähden sen teit?

— Hän tappoi äsken sisareni tuolla metsässä... ja paljon pahempaa... — Tun-

tui aivankuin sanat olisivat tarttuneet hänen kurkkuunsa, mutta sitten hän äkkiä huusi hurjasti:

— Niin! Menkää katsomaan tuonne metsään! Siellä hän makaa . . .

Tuo kimeä, vapiseva ääni katkesi nyyhkytykseen.

Nuori upseeri hätkähti. Hän pudotti rillinsä ja sammalsi tolkuttomasti:

— Kuka . . . kuka . . . ?

— Tuo juuri! — Poika viittasi kuolleen, joka oli kannettu lähemmäksi. Hänen katseensa kulki miehestä mieheen, ja kun hän rivin loppupäässä näki toisen roistoista, leimahti hänen vihansa uudelleen; hän osoitti miestä ja huudahti silmät säkenöiden:

— Tuo myöskin! He molemmat . . . molemmat!

Tuli pitkä, pahaenteinen äänettömyys; kuului vain sairaan vaimon tukahutettu nyyhkytys porstuasta ja ympärillä lentelevät pääskysset visertelivät iloisesti . . . Kaikkien katseet olivat suunnatut raiskaajaan, joka oli muuttunut harmaankalpeaksi; hän tuijotti eteensä maahan ja hiki helmeili suurina pisaroina hänen otsallaan.

Nuoren upseerin silmät olivat terävät

kuin tikarit ja hänen äänensä oli matala ja vapiseva:

— Kuinka vanha hän oli?

— Viidentoista vuotias, — lausui poika jäykästi kuin täysikasvuinen mies.

Toverien katseet näyttivät tahtovan murskata rikollisen — ja näkyi, että häpeä, pelko ja katumus raateli hänen sieluansa.

— Lapseni . . . lapseni — nyyhkytti äiti sydäntäsärkevästi.

Hirveä taistelu kuvastui nuoren upseerin kasvoissa. Hän otti lakin päästään ja pyyhki hikeä valkealta otsaltaan — ja hänen katseensa harhaili kummallisesti ympäri kuin rikollisen. Hän katsahti taivaallekin, ja huomasi miten sinisellä taivaalla liiteli hiljaa yksinäinen pilvenhattara, kuin suuri, äänetön lintu . . . Vihdoin puhui hän katko-naisella, käheällä äänellä:

— Tiedättekö te, että aseiden piilottaminen ja pitäminen on kuolemanrangais-tuksen uhalla kielletty?

— Tiedämmehän me sen . . . — nyyhkytti vaimo. Hän oli laahautunut ulos ja nojautui ovenpieleen aivankuin kaatumaisillaan. — Mutta minä en ole mitään tästä tietänyt — sen vannon Jumalan kautta!

— Ja tiedättekö, että jokainen yksityi-

nen, ken ryhtyy aseelliseen toimintaan sotajoukkoamme vastaan, on ilman muuta kuolemaan tuomittu; jotapaitsi asunto, missä aseellista väkivaltaa on harjoitettu, ehdottomasti poltetaan... Tiedättekö tämän?

— Kyllä... kyllä minä sen olen tietänyt...

Luutnantti rykäsi kovasti usean kerran; sitten kääntyi hän poikaan ja hänen äänensä oli aivan vieras ja kolea.

— Sinut on siis heti ammuttava ja tämä mökki poltettava...

— Armoa! — parkasi sairas äiti kauhealla äänellä, syöksyen polvilleen upseerin eteen. — Armoa, herra... Hän on nyt ainoa lapseni... ja ajatelkaa, mistä syystä hän sen teki... Jumalan laupeuden tähden...

— Minä en voi mitään, — keskeytti luutnantti käheästi. — Se on ylipäällikön ankara käsky. Teidän poikanne on tappanut kaksi sotilastamme — ja jos minä hänet armahtaisin, ammuttaisiin minut itse. Vaimoparka, minä en voi mitään...

Äidin sairaat, kellertävät kasvot olivat kokonaan vääristyneet mielettömästä kauhusta. Hän syleili kiihkeästi luutnantin polvia ja huohotti:

— Armoa! — Hän on vasta lapsi . . . hän on vasta neljäntoista vuotias . . . Jumalan laupeuden tähden! Ajatelkaa, että teillä olisi sellainen veli . . .

Luutnantti irroitti itsensä tuosta suonenvedontapaisesta syleilystä ja hänen kasvonsa olivat valkeat kuin palttina. Ja hän huusi miehille taas tuolla vieraalla, karkealla äänellä:

— Ojennus! Asettakaa vanki sopivaan paikkaan — ja olkaa valmiit!

— Armoa . . . — koetti onneton äiti soper-taa, mutta hänen äänensä katkesi.

Aliupseeri, joka oli sitonut pojan kädet, asetti hänet seisomaan kotimökkinsä seinustalle ja aikoi sitoa nenäliinan hänen silmilleen.

— Ei tarvita! — huudahti poika. Hän muisti lukeneensa jonkun kertomuksen samanlaisesta tapauksesta ja päätti, ettei hänkään häpäise itseänsä . . . Mutta hänen äänessään värisi sekaisin kauhu, viha ja pidätetty itku. Hänen hento ruumiinsa vapisi ankarasti, hän näytti vain viluiselta lapselta . . .

— Valmiit! — komensi luutnantti kähe-ästi, niinkuin ääni olisi tarttunut hänen kurkkuunsa. Ja hetken kuluttua:

— Ampukaa!

Pojan silmät leimahtivat vielä kerran voimattomasta vihasta ja hän huusi kai-kin voimin:

— Kurjat murhaa . . .

Mutta hänen äänensä katkesi kummallisesti korahtaen. Luonnottoman räikeänä räjähti yhteislaukaus liian läheisestä tuvanseinästä — ja sitä peittävä, vihreä köynnöspeite vavahti kuin eläin, jota on kuollettavasti isketty. Poika putosi suorastaan kokoon kuin tyhjä säkki — äännähdystäkään ei enää kuulunut. Hänen suunsa vain aukeni, niinkuin hän olisi aikonut vielä kerran vetäistä ilmaa läpiammuttuihin keuhkoihinsa — ja laihat, hennot sormet koukistuivat suonenvedontapaisesti kuin kuolevan linnun varpaat . . .

Äiti, joka mielettömässä tuskassa oli seurannut valmistuksia, lysähti tunnotonna maahan niinkuin hänetkin olisi ammuttu. Nuori upseeri tarttui kaksin käsin päähänsä ja tuijotti mielipuolen tavoin pientä, verintahrattua ruumista . . . Mutta äkkiä hänen kasvoilleen tuli kauhea, päättävä ilme ja hän huusi hurjasti:

— Ojennus!

Sitten otti hän pistoolin vyöltään, täh-

täsi tarkkaan elossaolevaa raiskaajaa — ja laukasi.

Tämä kaatui heikosti huudahtaen, potkiskeli muutaman kerran hervottomasti ja siten oli hiljaa.

Mutta luutnantti huusi raivoisalla, miltei riemuitsevalla äänellä:

— Ja nyt mökki palamaan!

Jotkut katsahivat luutnanttia kasvoihin ja kylmä väristys kulki heidän ruumiinsa lävitse: he näkivät että hän oli menettänyt järkensä.

Mutta hänen käskynsä oli vieläkin ylipäällikön julistuksen mukainen eivätkä he uskaltaneet kieltäytyä tottelemasta. Vanha vaimo kannettiin siis hiukan syrjään ja mökki sytettiin.

Pian alkoivat liekit rätistä, ja paksu, musta savupatsas nousi sinistä taivasta kohden. Ja tuon mahtavan savupatsaan ympärillä lentelivät vinhaa vauhtia pääskysel, piipittäen surkeasti ja valittavasti. Heidän poikasensa olivat jääneet liekkeihin . . . nuo pienet, avuttomat poikaset, joilla ei vielä ollut höyheniäkään . . .

VELJEKSET

He marssivat rivissä rinnakkain ja olivat niin yhdennäköiset, että paikalla tunsivat heidät veljeksiksi: kummallakin hiukan karkeat, voimakkaat kasvopiirteet, samat siniset silmät ja vaalea, pehmeä tukka. Eron huomasi vain siinä, että nuorempi oli pitempi ja hartelevampi ja terveenpunakka, kun taas vanhemman kasvot olivat kalpeat ja niissä oli vielä aivankuin kärsittyjen tuskien jälkiä.

Oikeastaan olisi heidän väliinsä kuulunut pari miestä, mutta he olivat omin luvuin asettuneet rinnakkain ja kun kapteeni oli ystävällinen mies, ei hän ollut sitä huomaavinaan.

Jo silloin kun tuli äkkinäinen käsky lähteä sotänäyttämölle ja täytyi jättää vanha, sairas äiti kotiin, olivat he kumpikin itseksensä päättäneet suojella toisiaan kaikissa vaaroissa. Sillä vaikkeivät he koskaan siitä puhuneet, rakastivat he sydämellisesti toisiaan. Tosin pienenä toisinaan oli tullut riitakin, kun vanhempi tahtoi pitää

ylivallan, niinkuin kaikki vanhemmat veljet mailman alusta alkaen ovat tehneet! Mutta auta armias, jos joku rohkeni tehdä pahaa hänen pikku veljelleen! Hän olisi sellaisissa tapauksissa mennyt hänen puolestaan vaikka suoraan kuolemaan.

Se olikin ainoa onni, että he saivat olla rinnakkain. He puhuivat usein kodista ja äidistä — ja voivat monella tavalla auttaa toisiaan. Milloin vanhempi oli kovin uupunut pitkistä marsseista, kantoi nuorempi osan hänen kantamuksestaan; toinen taas luovutti osan ruuastaan, sillä pieni annos ei mitenkään tahtonut riittää nuoremman perinpohjin terveelle, rotevalle ruumiille; jos toinen vilustui, antoi toinen osan alusvaatteistaan. Ja kun vanhempi ensimmäisessä taistelussa haavoittui jalkaan, jäädessä tiedottomana taistelutantereelle, juoksi nuorempi ankarasta luotisateesta huolimatta takaisin ja kantoi hänet sitomopaikalle. Tämän haavan johdosta vanhempi vieläkin hiukan ontui.

Annettiin pysähdysmerkki ja käskettiin syödä viimeinen jällelläoleva ruoka. Sen jälkeen alkaisi hyökkäys...

Oli raskas, sumuinen ilma. Maa oli pehmeä ja lokainen; miesten jalkineet olivat märät ja painavat tarttuneesta savesta — ja he olivat väsyneitä, äänettämiä ja alakuloisia.

Veljekset istuivat lokaisella maalla hiukan erillään muista ja söivät äänettäminä viimeistä ruoka-annostaan.

Vanhempi katsoi puolittain salaa miten innokkaasti nuoremman voimakkaat leuat jauhoivat; hänen leipäpalansa pieneni arveltuttavan nopeasti — ja toisessa kädessä hän piteli rasiaa, jossa oli hiukan säilytettyä lihaa, mutta siitä hän otti silloin tällöin vain pienen murusen.

Vanhempi leikkasi leipäpalansa kahtia, ojensi toisen puolen veljelleen sanoen:

— Ota sinä tämä.

— En minä ota . . . syö nyt vain itse . . .
— esteli nuorempi.

— Älä nyt siinä . . . kyllä minä näen, että sinun on kova nälkä, eikä minulle maista ollenkaan . . .

Nuorempi hymyili hiukan, aivankuin olisi sanonut: kyllä minä sinut tunnen, veli! Ja hänen silmänsä sädehtivät kiittolisuudesta, kun hän katsahti veljeensä ja sanoi:

— Mutta sinun täytyy sitten ottaa tämä liha.

— Enhän minä... mitä sitten itse syöt...

— Sinun täytyy ottaa! Kun et ole vielä oikein tervekkään... Hän otti sormiensa väliin pienen lihamurekkeen, ojensi loput veljelleen ja lisäsi reippaasti:

— Enkä minä mokomista hippeistä väli-täkkään — mutta leipä se poikaa on!

Vanhempi kyllä tiesi miten paljon toinen piti lihasäilykkeestä — ja he hymähtivät kumpikin. Ja heidän hymynsä oli niin valoisaa ja kaunista — niinkuin ei olisikaan mitään sotaa eivätkä he odottaisi hyökkäys-käskyä, joka vie sadat, tuhannet ihmiset kuolemaan...

Vanhempi otti säilykepurkin vastaan ja nuoremman valkeat hampaat iskivät pelottavalla voimalla uuden leipäpalan kimp-puun. Vanhempi katsoi ihailien veljensä voimakasta vartaloa ja pahotteli mieles-sään sitä, että tämä miltei yhtenänsä saa kokea nälkää. Kun hän oli syönyt säilyke-jäännökset, oli hänellä vieläkin jällellä pieni leipäpala.

— Ota tämä vielä... en viitsi näin pientä laukkuunkaan panna — sanoi hän ja ojensi sen veljelleen.

Tämä aikoi ensin syödä sen, mutta sitten pistikin sen laukkuunsa ja sanoi:

— Saat sen täältä, jos sinun tulee nälkä. Ei sitä tiedä koska ruokaa saadaan...

Hän katsahti taas veljeensä valoisalla, lämpimällä katseellaan ja lausui hetken kuluttua hiljaa:

— Kyllä sinä sentään tulit liian aikaiseen pois sairaalasta. Olet vielä niin huonon näköinenkin...

— Kun lääkäri kerran sanoi, että jalka on terve, niin kai hän sen sitte paremmin tietää... — vastasi vanhempi hieman katkeranivallisesti. Hetken kuluttua lisäsi hän reippaasti:

— No, kyllä minä sentään jaksan...

Tuli pitkä äänettömyys. Jostakin edempää vain kuului tykkien jyske — ja kaikki katselivat sinnepäin äänettöminä ja hiljaisina, niinkuin olisivat ajatelleet, milloin heidän vuoronsa on kaatua...

— Mitenkähän se äitiparka siellä jaksanee...? — puhui nuorempi kuin itseksseen, tuijottaen lokaiseen maahan.

— Sehän ikävintä onkin, kun hänelle ei jäänyt juuri mitään...

— Kun se lähtökäskykin tuli niin kovin äkkiä...

— Niin, niin... — päätti vanhempi. Hän rykäsi kummallisesti pari kertaa, niinkuin hänen kurkussaan olisi ollut jotakin ja hänen äänensä oli matala ja hiljainen, kun hän lisäsi:

— Mitäs siinä eilisessä kirjeessä oikein olikaan...? Jos lukisit sen, koska tässä on aikaa.

Nuorempi kyllä tiesi, että toinen muisti tuon lyhyen kirjeen, mutta äidin kirjeiden lukeminen oli heille ikäänkuin pieni juhlahetki. He voivat miltei nähdä, miten hän yksin vanhana ja ryppyisenä istuu kotimökissä... Tupa tulee hämäräksi, mutta hän ajattelee vain heitä — ja vihdoin, kun on aivan pimeä, havahtuu hän kuin unesta, sytyttää vanhan lampun, asettaa silmälasit nenälleen ja alkaa vapisevin käsin kirjoittaa...

Hän kaivoi poveltaan kirjeen ja alkoi hiljaa, liikituksen vallassa lukea:

»Rakkaat lapset!

En ole saanut teiltä pitkään aikaan kirjettä ja minulla on niin levoton olo ja ikävä... Päivät ovat muuttuneet niin kovin pitkiksi ja yötkin... No ei se mitään, kun te rakkaat poikani vaan pian tulisitte

takaisin... Se reumatismi on minua taas viime aikana vaivannut, mutta ei se mitään, kun te vaan olisitte terveitä... Minä lähettän teille kummallekin uudet villasukat... Koettakaa nyt välttää vaaraa... kai se on Jumalankin tahto... sillä mihin minä sitten menisin jos te pienet poikaparkani kuolisitte...»

— Riveihin! — kuului samassa hillitty, mutta kuuluva huuto, ja hän pisti kirjeen uudelleen poveensa.

Hetken kuluttua lähti koko rykmentti marssimaan sumusta hämöttävää metsää kohden.

He olivat marssineet yhtämittaa kaksi tuntia, kun he äkkiä kuulivat lentokoneen surinan yläpuoleltaan. Se oli vihollisen lentokone — sen he ehtivät nähdä ja kaikki ymmärsivät, että jos se pääsee pakenemaan, viemään sanan tykistölle, joutuvat he suureen vaaraan.

Ennenkuin ehdittiin edes komentaa, olivat kaikki kiväärit kohotetut ylöspäin, ja kun ampumiskäsky kuului, räiskähtivät ne

kuin itsestään; ne rätsivät hetken hurjan nopeasti ja hermostuneesti — turhaan! Lentokone oli liian korkealla ja meni niin kovaa vauhtia, etteivät he saaneet sitä vahingoitetuksi. Suuren petolinnun lailla joka pakenee saalis kynsissään, lensi se hurjasti eteenpäin ja katosi sumuun...

— Mitenkähän nyt käynee...?

Eräs laiha, väsyneen näköinen mies sen miltei kuiskaten lausui, mutta kaikkien mielissä tuo sama kysymys myllersi.

Kun he olivat noin kymmenen minuuttia levottomina marssineet eteenpäin, kuului äkkiä granaatin ulvonta, se räjähti heidän takanaan — ja vasta senjälkeen kuului kumea tykinlaukaus paljon lähempää kuin ennen; lentokone oli tehnyt tehtävänsä...

Pian alkoi pommeja lennellä yhä tiheämpään, joku shrapnelli räjähti heidän yläpuolellaan... ja heti senjälkeen äärettömän suuri pommi aivan rivien edessä; sen ilmanpaine ja sirut tappoivat heti viisi miestä ja kymmenkunta haavoittui...

— Nyt ne alkavat niillä kirotuilla mörssäreillä...

Voimaton viha ja kauhu kuvastui tuossa huudahduksessa — ja se tarttui kaikkiin. He tunsivat itsensä niin kovin avutto-

miksi, kun ei edes tiennyt missä vihollinen oli.

Pommeja alkoi sataa yhä nopeampaan. Ne räjähtivät milloin edessä, milloin takana, milloin taas miesjoukossa. Kokonaiset pilvet lokaa räiskähti ilmaan ja maahan tuli syviä kuoppia, jotka alkoivat heti täyttyä likaisella vedellä.

Jossakin sivulla räjähti taas granaatti ihmisjoukossa: kuului vihlovia tuskanhuutoja, sekasortoista hälinää — ja eräs haavoittunut hevonen kiiti kuin hullu pienen matkaa ja sitten syöksyi nurinniskoin maahan.

— Eivätkö meikäläiset jo ala ampua..? — kuului taas vapiseva, miltei vaikeroiva ääni.

— Ehkä ne pyrkivät parempaan paikkaan, — puhui toinen kuin lohduttaen. Mutta sama levottomuus ja pelko kuvastui hänenkin äänessään.

Silloin kuului komentosana, ja paikalla he hätääntyneinä lähtivät juoksemaan eteenpäin. Mutta pian alkoivat he raskaasti huohottaa; heidän silmissään hämärsi, ohimoissa jyskytti kuin vasaralla ja heidän hikisillä, kalpeilla kasvoillaan oli kauhun ilme...

Taas leimahti sokaiseva, keltasenpunanen liekki, maa vavahti kauheasta räjähdyksestä, loka ja pomminsirpaleet singahtivat kaikkialle — ja se komppania jossa veljekset olivat, peittyi miltei kokonaan sakeaan, tukehuttavaan savupilveen . . .

— A l e k s a n d e r !

Tuo vihlova huuto sattui vanhempaan veljeen vielä ankarammin kuin pommin räjähdys. Hän oli vaistomaisesti syöksähtänyt eteenpäin kun pommi ulvahti, kaatunut suulleen maahan ja siten pelastunut vain mustelmilla . . .

Huudon kuullessaan hän nousi puoliksi pyörtyneenä ja syöksyi umpimähkään sitä kohden. Hän oli tukehtumaisillaan savuun, hän kompastui elottomiin jäseniin ja kopeloi murskatuita, vielä värähteleviä kasvoja — turhaan. Hän huuteli veljeänsä, mutta kukaan ei vastannut. Lopulta hän kauempana näki häämöttävän jotain savun seassa, hän syöksyi sinne — ja kopeloimalla tunsikin hän veljensä kasvot ja pehmeän tukan . . .

Tämä makasi selällään maassa, hänen toinen kätensä oli palanut ja savustunut aivan sysimustaksi ja toinen jalka muistutti jotain veristä massaa . . . Hänen kasvonsa olivat kuolemankalpeat, silmät suletut — ja kähe-

ästi ähkyen hän aukoi yhtämittaa suutaan kuin maalle vedetty kala . . .

Kaikki tuntui pyörivän vanhemman veljen silmissä; hän vaipui maahan veljensä viereen — mutta äkkiä hän hätkähtäen hypähti ylös: hänen kätensä oli sattunut johonkin lämpimään, höyryävään . . . Granaatinsirpale oli repinyt auki veljen vatsan . . .

Hän oli aina vaarankin hetkellä ollut toiminnan mies, mutta tämä oli liikaa — hän oli kuin tolkuton . . . Kuin unessa kuuli hän, että oma tykistö oli ruvennut kiivaasti ampumaan, mutta hän ei pannut siihen huomiota. Ja jos häntä olisi käsketty seuraamaan komppaniaansa, tai koetettu pakottaa lähtemään — niin elävänä hän ei olisi paikaltaan poistunut . . .

Haavoittuneen leuka alkoi kovasti vavista, hän aukasi silmänsä ja näytti tahtovan sanoa jotakin, mutta kieli lepäsi suussa niin kankeana, ettei hän voinut lausua sanaakaan. Hänen kasvonsa vääristyivät, hän puri kirskahtaen hampaansa yhteen ja samalla alkoi hänen suustaan pursua verta: hän oli tuskissaan purrut rikki kielensä . . . Ja yhä kiristellen hampaitaan, hän tuijotti veljeensä . . . Hän ponnisteli sanoakseen

jotain, mutta ei voinut... Pitkän ajan kuluttua hän vihdoin käheästi korisi:

— Ammu minut...

Vanhempi säpsähti. Hän oli rakastanut veljeänsä enemmän kuin tavallisesti; tuo rakkaus oli syntynyt jo lapsena yhteisissä kärsimyksissä ja lujittunut yhä elämän ankarassa taistelussa. Ja hänenkö pitäisi nyt ampua veljensä... Hän lyyhistyi kokoon purskahtaen rajuun itkuun ja painoi huulensa veljen verisiä huulia vastaan, sopertaen katkonaisesti:

— Veljeni... veljeni... veljeni...

Eheällä kädellään tarttui onneton hänen käteensä ja puristi sitä uskomattomalla voimalla. Ja hän tunsu, että veli tuolla kuolemantuskasta vapisevalla puristuksella tahtoi lohduttaa häntä. Kuolevan hampaat aukenivat kiristyksestään, leuka alkoi taas suonenvedontapaisesti vavahdella ja vihdoin hän kuiskasi korisevalla äänellä:

— Tervehdä... äitiä...

Sitten hän menetti tajuntansa.

Vanhempi veli istui kauan pommin mylertämässä savessa ja tuijotti noita sinisenkalpeita, vavahtelevia kasvoja. Hänen ympärillään kuului joitakin valituksia, tykkien jyske oli kiihtynyt äärimmilleen, kuula-

ruiskut särisivät raivoisasti, sumuinen ilma aivan värisi tuosta huumaavasta pauhusta — mutta hän vain istui ja piteli tuota tuskasta tempoilevaa kättä ja hänestä tuntui pitkät ajat siltä, että kaikki on vain hirmuista unta . . .

Silloin muisti hän taas veljen pyynnön ja värähti — niinkuin olisi jokin kylmä, hirveä koura äkkiä tarttunut hänen sydämeensä. Ei — hän ei voi sitä tehdä . . .

Mutta vielä kauheampi oli katsella veliraukan tuskia, hänen hiiltynyttä kättään ja sinertäviä, vääntyneitä kasvojaan, joilla vielä äsken säteili nuoruus, terveys ja voima. Hänen sormensakin sinisine kynsineen näyttivät kuolleen sormilta, ja kuitenkin hän alkoi hourailla.

— Auta! — parkasi hän tuskin ymmärrettävästi. — Tuo musta koira syö minut. Se on jo syönyt jalkani . . .

— Sielläkö sinä nyt olet, veliparka, — kuiskasi vanhempi aivan ääneen.

Hänen mieleensä muistui niin elävästi tuo tapaus heidän lapsuudestaan. Kun isä oli kuollut, täytyi heidän lähteä kerjuulle, ja erään talon pihalla hyökkäsi suuri, kiukuinen koira heidän kimppuunsa ja puri pienempää sääreen . . . Sydäntäsärkevästi

huutaen löi hän kepillä koiraa, mutta se olisi repinyt hänetkin, ellei olisi tullut ihmisiä apuun.

Miten he itkivätkään silloin — hän oli aivan suunniltaan, kun veri pursui pikku veikon säärestä . . . läpi valkean sukan — jotka äiti oli saanut lahjaksi . . .

— Oh . . . nyt se repii minut . . . — ähkyi taas onneton; hän alkoi korista ja tempoa entistä kamalammalla tavalla . . .

Mielettömänä hypähti vanhempi veli ylös ja juoksi umpimähkään pois, päästäkseen näkemästä ja kuulemasta.

Mutta kun hän näki vettä eräässä kuopassa, juolahti hänen mieleensä uusi ajatus: hän kostutti nenäliinansa ja toi sen veljen otsalle.

Vähitellen alkoi tämä taas näyttää elonmerkkejä; lopulta aukasi hän silmänsä ja sopersi kankeasti:

— Mikset auta . . . ?

Kauhea taistelu kuvastui vanhemman kasvoilla. Hän oli aivan harmaankalpea ja väänteli käsiään. Mutta veljen tuntemattomassa äänessä, tuossa sietämättömän terävässä, verestävässä katseessa kuvastui niin sanomaton tuska, rukous ja moite, ettei hän voinut sitä kestää; hän ymmärsi, että

hänen t ä y t y . . . Hän tarttui veljen eheään käteen ja änkytti aivankuin puolustautuen:

— Minä teen sen . . .

Taas tunsu hän tuon vavahtelevan puristuksen. Ja vain äärimmäisin ponnistuksin onnistui kuolevan katkonaisesti kuiskata:

— Hyvästi . . . rakas . . . veli.

Mutta hänen sammuvassa katseessaan loisti vieläkin kiitollisuus ja rakkaus . . .

Kun hän oli hetken ollut tiedottomana, alkoi hän taas hourailla. Ja kun hän väentelehti ruhjotulla ruumiillaan, tarttui vanhempi veli kivääriinsä . . . Mutta vielä kerran hän heitti sen luotaan, niinkuin se olisi polttanut hänen käsiään. Ja hän näytti mielipuolelta, kun hän oli siinä polvillaan ja tuijotti veljensä jäännöksiä, ähkyen kuin kuoleva eläin.

Miten hartaasti hän odottikaan kuolemaa! Mutta yhä vavahteli käsi, yhä kuului katkonaisia sanoja, ja nuo kauheat, korisevat hengenvedot viilsivät hänen sydäntään ja hänen ruumistaan puistattivat kylmät väreet. Vihdoin sieppasi hän uudelleen kiväärinsä — ja sitten kuului yksinäinen laukaus . . .

Lyhyt syyspäivä alkaa jo hämärtää, mutta hän on yhä polvillaan maassa, pidellen veljensä kylmää kättä omassaan. Hän muistelee heidän lapsuuttaan, yhteisiä leikkejään ja retkiään . . .

Tykkien jyske on häipynyt yhä kauemmaksi, mutta hän tuijottaa vain noita lumivalkeita kasvoja, jotka ovat niin rauhalliset ja liikkumattomat. Hän muisti aivan selvästi, minkä näköinen hän oli ollut kahden vuotiaana . . . Silloin oli kotona vielä lehmäkin — ja hän kulki lihavana ja punaposkisena äidin kintereillä ja vaati yhtämittaa kovalla äänellä maitoa. Ja nyt — nyt hän ei enää koskaan pyydä mitään . . .

Kun pimeys alkoi tulla yhä sakeammaksi, nousi hän ylös. Ja erään kaatuneen sotilaan vyöstä otti hän pienen lapion ja alkoi kuumeentapaisella kiireellä kaivaa hautaa; se valmistuikin pian, sillä maa oli aivan pehmeä. Sitten nosti hän veljensä ruumiin jäännökset sinne ja tarttui uudelleen lapioonsa . . .

Mutta kun hänen piti heittää tuota märkää savea veljensä ruumiille, pysähtyi hän ja seisoi hetken liikkumattomana. Sitte kaivoi hän laukustaan puhtaan pyyheliinan ja peitti sillä kuolleen kasvot; sitten keräsi

hän särkyneen pyörän palasia, rikkoutuneen laatikon lautoja y. m. ja latoi niistä veljen pään ympärille suojuksen — ettei märkä loka pääsisi hänen kasvoilleen . . .

Kun hän yritti peittää veljensä vartaloa hänen vaatteittensa jäännöksillä — sattui hänen käteensä veren tahraama paperi. Hän katsoi tarkemmin ja huomasi verenkin lävitse suuria, koukeroisia kirjaimia . . .

Hirveä tuska väärästi hänen kasvonsa ja tarttui hänen sydämeensä kuin verenhimoinen peto uhriinsa — hän ei ollut muistanut kaikkea . . .

Hän tuijotti kauan tuonne lokaiseen haataan, jonka pohjaan oli jo kokoontunut vettä . . . Kerran tarttui hän päähänsäkin ja mutisi hiljaa ja käheästi:

— Niin — mitä kirjoitan äidille . . . ?

Hämärä muuttui läpitunkemattomaksi pimeydeksi. Tuuli alkoi kohista läheisessä metsikössä hiljaa ja salaperäisesti kuin joidenkin jättiläisolentojen hillitty hengitys . . . Ja muutamat raskaat pilvenlonka-reet liitelivät aivan matalalla mustina ja

äänettäminä kuni äärettömän suuret yölepakot . . .

Mutta hän vain istuu ja tuijottaa veljensä ruumista, jonka haahmon vielä vaivoin eroittaa mustan haudan pohjasta . . . Hänen päänsä on painunut voimattomasti rintaa vasten ja kädessään hän pitelee verintahrautunutta paperilappua, jossa on suuria koukeroisia kirjaimia . . . Hän huokaa raskaasti ja hänen huulensa kuiskaavat hiljaa:

— Äitiparka . . .

UNHOTETTU

Kello oli kaksi yöllä, kun hän toisten mukana äänettömästi ratsasti leiristä tiedusteluretkelle. Vaikka oltiin elokuussa, oli yö sangen kolea ja pimeä; vain hiukan saattoi huomata alkavan päivän sarastusta. Alhaalla taivaanrannalla näkyi punertava tulipalon kajastus ja sieltäpäin kuului tykkien matala, kumea jymy — niinkuin kaukainen ukkonen.

Hänen ruumiinsa oli yhtämittäisestä ratsastuksesta niin kipeä kuin olisi hänet ruoskittu. Moneen yöhön eivät he nytkään olleet saaneet nukkua — aina vain tiedusteluretkillä. Kaikki näyttivät alakuloisilta, synkiltä ja kalpeilta — ja useat värisivät vilusta.

Kaiken lisäksi tuli heidän niskaansa hetken kuluttua sadekuuro, ja kun he olivat väsyneitä ja unisia, tuntui sekin aivan jääkylmältä. Onneksi meni se pian ohi ja hämäräkin alkoi vähitellen muuttua valoisammaksi.

He ratsastivat kaksittain erästä metsätietä myöten. Tuuli humisi puissa niin surullisesti, lennättäen heidän päälleen kylmiä pisaroita . . .

Äkkiä tuntui hänen rinnassaan jälleen tuo kalvava, tuskallinen tunne — niinkuin jokin tuntematon kipu; hän muisti taas, miten oli täytynyt jättää vaimo ja pienokaiset aivan rahattomina, turvattomina, kun sota syttyi. Ja miten he nyt . . . ? Ajatellessaan, ettei heillä olisi ruokaa, tuntui siltä kuin olisi häntä kuristettu kurkusta. Hän oli aivan näkevinään, miten pienokaiset nukkuvat vuoteellaan kalpeina ja laihtuneina ja pöydän ääressä istuu himmeän lampun valossa hänen nuori vaimonsa itkien . . .

He tulivat paraillaan eräälle aukiolle, kun edessä välähti kokonainen rivi punertavankeltaisia liekkejä — ja kuulat lensivät vinkuen heidän korvissaan. Hän näki, miten eräs toveri levitti molemmat kätensä ja putosi taaksepäin maahan . . . He sieppasivat äkkiä kiväärin selästään aikoen ruveta ampumaan.

Mutta silloin tuntui hänestä, että jokin pisti hänen vatsaansa, hänen silmissään säkenöi omituisesti ja hänellä oli sellainen

tunne, että pitäisi laskeutua alas ratsulta. Toverit ampuivat rivakasti, hän ihmetteli miksei hän ampunut — ja silloin hän käsitti hämärästi, että oli haavoittunut. Hevonen hypähteli, hän alkoi pudota, mutta tottuneen ratsastajan vaistolla ymmärsi hän vielä irrottaa jalkansa jalustimesta. Hän oli huomaavinaan että toverit lähtivät täyttä laukkaa, tulia välähteli; viimeinen tunne oli se, että hän putoaa — mutta alastuloa hän ei enää tuntenut...

Ensimmäinen tunne oli äärettömän väsymyksen ja tylsyyden tunne — ja hänen korvissaan oli tavaton jyrynä, kolina ja suhina. Hän ei muistanut mitään, eikä kyennyt ajattelemaan ja sisällä poltti niin kuin siellä olisi kytenyt pienoinen tuli, tunkeutuen hiljalleen ulos kurkusta. Aurinko paahtoi häntä suoraan kasvoihin, hänestä tuntui hämärästi, että hän on josakin taistelukentällä ja hänen halkeilleet huulensa kuiskasivat hiljaa, käheästi:

— Vettä.

Hän makasi kauan tuon raukeuden vallassa, voimatta aukaista silmiään. Mutta tuska vatsassa yhä yltyi, ja hän alkoi

tahtomattaan hiljaa vaikeroida. Ja hänen oma äänensä, tuo heikko, surkea valitus ikäänkuin herätti hänet vähitellen. Hän alkoi muistaa metsäaukean, putoavan toverinsa — ja itsensä . . .

Kylmä kauhu vavahdutti häntä, herätti hänet aivan täyteen tajuntaansa: hän huomasi haavoittuneensa v a t s a a n. Ja hän ymmärsi, ettei ollut enää toivoa . . .

Hänen selkänsä oli aivan puutunut, ja kun hän koetti kääntää itseänsä, repäsi sisältä niin sietämättömästi, että hän oli menettämäisillään tajuntansa. Hän makasi pitkän aikaa liikkumattomana ja hänen kasvonsa olivat muuttuneet kuolonkalpeiksi. Vihdoin hän taas sopersi hiljaa:

— Vettä.

Hän kuiskasi monta kertaa tuon yksinäisen sanan, mutta kun ei kukaan vastannut, heräsi hänen sameissa aivoissaan kummallinen epäluulo. Vaikka hän äsken hämärästi muisti kaatuneensa metsässä, luuli hän kuitenkin makaavansa keskellä taistelun melskettä. Vasta nyt hän huomasi, että tuo humina ja jyrynä kuului hänen päästään. Tosin hän kuuli myöskin tykkien jyrynää, mutta se oli etäämpänä.

Vaivaloisesti aukasi hän silmänsä ja näki, että hän oli samassa paikassa, minne yöllä oli kaatunut. Tykkien jyskeestä hän huomasi, että taistelu oli siirtynyt jo kauas — ja hän oli jäänyt tänne yksin . . . hänet oli unhotettu.

Unhotettu . . .

Vähitellen käsitti hän täydellisesti asemansa ja hänet valtasi sanoin kuvaamaton hätä ja kauhu. Ja hänen polttavasta kurkustaan tunkeutui hänen tahtomattaan käheä, epätoivoinen huuto:

— Auttakaa!

Mutta silloin tuntui aivankuin hänen vatsaansa olisi työnnetty tulinen veitsi. Vielä kuuli hän jonkun korahduksen kurkussaan, mutta sitten muuttui kaikki pimeäksi . . .

Hän on olevinaan kotipuolella heinäniityllä. Heinäväki syyttää häntä jostakin kauheasta rikoksesta, ne ovat sitoneet hänet lujasti maahan raskailla rautakahleilla, jotka syöpyvät syvälle lihaan. Ja hänen nuori vaimonsa pitää hänen huulillaan vaahtoavaa kaljatuoppia — mutta ei vain anna juoda . . . Helle on tukehduttava,

hän on nääntymäisillään janoon, hän rukoilee, ettei vaimonsa antaisi hänen kuolla. Mutta tämä vain nauraa — heleästi ja pilkallisesti . . .

Silloin saapui niitylle kivääri kädessä kenraali S—. Ah niin — hän muisti karanneensa sodasta . . . Kenraali tuijotti häneen kauan ja ankarasti, sitten koetteli sormellaan pistimen kärkeä, ja kun huomasi sen täysin teräväksi, painoi sen hänen vatsaansa. Hän tunsu miten se tuli selästä ulos ja tunkeutui maahan — ja hän jäi niin naulittuna makaamaan niitylle. Aurinko paahtoi entistä armottomammin, hän rukoili taas vaimoansa, mutta tämä vain nauroi . . . Tuo nauru koski häneen niin hirveästi, että hän alkoi katkerasti itkeä . . .

Yöllä kun ilma kylmeni, tuli hän taas vähitellen tajuihinsa. Hän värisi ankarasti vilusta ja kun hän vaivaloisesti kohotti hiukan päätään ja näki pimeän, liikkumattoman metsän, alkoi hän taas muistaa . . . Hänen tuskansa tuntuivat hiukan vaimenneen, ruumis oli niin kummallisen tunnoton ja puutunut, mutta

jano vaivasi yhtä polttavana kuin päiväläkin.

Niinkuin valkea harso verhosi maan jääkylmä sumu ja se oli kostuttanut hänen vaatteensa märäksi. Sen lävitse pilkottivat iloisesti tähdet ja hiljaisuus oli niin syvä, että siinä olisi kuullut lehden putoamisen. Tuo äänettömyys vaikutti häneen musertavasti: täältä ei kukaan häntä löytäisi elävänä... Yksinäisyyden ja avuttomuuden tunne valtasi hänet siinä määrässä, että hän puhkesi voimattomiin nyyhkytyksiin.

Mutta se saattoi hänen vatsansa liikkumaan ja herätti uinuneet kivut entistä hirveämpinä...

Oi sitä loppumattoman pitkää yötä... Koko iltapuolen hän värisi vilusta ja hänen hampaansa kalisivat. Toisinaan taas tuntui hänen ruumiinsa olevan kuin tulessa ja hän vääntelehti kuin kidutettu mato... Sellaisina hetkinä hän menetti tajuntansa — mutta virkosi jälleen kylmyyden ja kosteuden vaikutuksesta surkeuteensa. Ja sellaista jatkui koko yön...

Hän olisi luultavasti itse eronnut elämästään, jos olisi voinut. Mutta kivääri oli pudonnut häneltä ennenkuin hän itse suis-

tui satulasta — ja hän oli liian heikko ja tarmoton saadakseen sapelin tupestaan. Hän vain kärsi kaikki helvetin tuskat . . .

Hänellä ei ollut enää mitään käsitystä ajasta, mutta kun hän seuraavan kerran tuli tajuihinsa, oli taaskin tukahuttava helle. Tämä tajuntaan palaaminen tapahtui vieläkin hitaammin kuin ennen. Kenties tuntikausia hän oli tajunnan ja tajuttomuuden rajamailla; hän käyskenteli lapsuutensa kodissa ja omassa asunnossaan, mutta aina oli joku kauhea joka esti hänen tapaamasta omaisiansa, joka uhkasi häntä — aina jokin sietämätön tuska.

Lopulta hän kuitenkin heräsi siihen, että hänen rintansa korisi raskaasti ja äänekäästi ja kurkku poltti kuin tulella. Hänet valtasi hurja epätoivo. Kuinka kauan täytyy hänen kärsiä, ennenkuin kuolema tulee? Ajatellessaan, että hänen pitäisi kitua vielä ehkä useita päiviä, päätti hän millä hinnalla tahansa etsiä kiväärinsä.

Hän ponnisti kaikki voimansa ja kääntyi toisen kyynärpäänsä varaan. Ainoa minkä hän näki, oli toveri, joka makasi suullaan noin 20 metrin päässä. Mutta samassa alkoi hänen silmissään leiskua punaisia tulia, korvissa räiskyi aivankuin valtavan metsäpalon

rätinä — ja hän retkahti hervottomasti selälleen.

Hän oli näkevinään kaukana taivaanrannalla pienen mustan pilvenhattaran. Se suurenee suurenemistaan ja lähenee pelottavaa vauhtia. Ah, se ei olekaan pilvi, vaan suuri vuori joka kiittää ilmassa. Nyt kuuluu jo mahtava kohina; se lähenee, lähenee ja uhkaa murskata hänet alleen — se miltei koskettaa hänen rintaansa . . . Ja hänet on sidottu niin lujasti, ettei voi jäsen­ täkään liikuttaa . . .

Sitten hän on makaavinaan vuoteessaan. Äkkiä joku näkymätön voima nostaa sen ylös taivaalle ja kun se on pilvien tasalla, alkaa se hitaasti kallistua . . . Hän on kau­ husta aivan jäykkänä ja tarttuu suon­ vedontapaisesti vuoteen laitoihin, mutta se kallistuu yhä — eikä maata enää näkynyt­ kään alapuolella . . . Hiki pursuu hänen otsaltaan, hän alkaa rukoilla, mutta se näky­ mätön käsi vääntää yhä — ja lopulta vuode oli aivan alassuin . . . Hän pitelee itseään siinä kauan henkeä pidättäen, mutta lopulta

hänen voimansa loppuvat — ja hän syöksyy kiljahtaen syvyyteen . . .

Kun hän vihdoin huomasi edelleenkin olevansa maassa, tuntui hänen ruumiinsa aivan jäykältä. Oli taas yö, metsä oli pimeä ja hiljainen — ja puut seisoivat hänen ympärillään mustina ja äänettöminä kuin mahtavien jättiläisten hahmot . . .

Mitä . . . ? Kuuliko hän jotakin? Vai korvissako vain ryskyy? Hän käänsi vaimon päätänsä ja hänen himmeät silmänsä olivat näkevinään joitakin tummia olentoja toverinsa luona. Mioletön ilo valtasi hänet: siellä on ihmisiä ja ne tulevat pelastamaan . . .

Mutta samassa kuului jotain rousketta . . . ja vielä jotakin, joka silmänräpäyksessä pyyhkäisi kaiken toivon ja ilon — ja täytti hänen sielunsa sanoin kuvaamattomalla kauhulla.

Hän ei tiennyt mitä siellä oli, hänen jähmettyneet aivonsa eivät voineet ratkaista niiden äänien merkitystä. Hänen kauhunsa oli aivan vaistomaista, epämääräistä — hän tuijotti vain sinne pimeyteen suurin, mie-

lettömin silmin ja odotti — odotti jotain selvyyttä, ratkaisua . . .

Vihdoin huomasi hän, että jokin pitkä, matala varjo hiipi äänettömästi häntä kohden . . . Sitten näki hän kaksi hiilenä hehkuvaa silmää — ja niiden takana useampia.

S u s i a . . .

Etumainen tuli aivan lähelle, hän oli näkevinään sen pitkän, punaisen kielen ja hän tunsu sen kuuman henkäyksen . . . Hän huitasi kädellään ja se hypähti takaisin vihaisesti murahtaen.

Epätoivoisella ponnistuksella sai hän vihdoin sapelin tupestaan, mutta hänen kätensä olivat niin heikot ja kankeat, että ne tuskin liikkuvat. Hän käsitti, että nyt on aivan heti kuoltava ja hänen ajatuksensa lensi nopeasti kotiin vaimonsa ja pienokaisensa luokse . . . Miten, miten he nyt tulevat toimeen? Eivätkä he koskaan saa tietää, miten hän on kuollut . . . Ja hän ei enää koskaan, ei milloinkaan saa nähdä pientä poikaansa . . . jolla oli niin kauniit, vaaleat hiukset . . .

Susi läheni muristen ja iski hampaansa hänen nilkkaansa, alkaen raahata häntä. Mutta kauhu ja epätoivo antoi hänelle voimaa: hän nosti sapelinsa ja iski sutta sel-

kään. Tämä hypähti ulvahtaen taaksepäin ja alkoi nuolla haavaansa . . .

Toverin ruumiin äärestä kuului vieläkin murinaa ja rousketta, joka sai hänen hiuksensa nousemaan pystyyn. Mutta pedot tulivat sieltä vähitellen juosta lönnkyttäen ja asettuivat piiriin hänen ympärilleen. Ne olivat suuria, laiskoja, lihavia. Sentähden ne eivät heti karanneetkaan hänen kimpupuunsa; ne katselivat vain häntä hehkuvin, ahnain silmin — ja muutamat nuoleskelivät jo huuliaan . . .

Ajatukset kiitävät kuumeentapaisesti hänen sekavissa aivoissaan . . . Hän on lausuvinaan jäähyväisiä vaimolleen ja pienokaisille . . . hän pyytää etteivät he unoh-taisi . . .

Susien johtaja nuolee yhä haavaansa raivoisasti muristen . . . Sitten se lähenee, kaikki sudet pienentävät piiriä. Tähtien heikossa, kelmeässä valossa näkee kuoleva epäselvästi, miten sen silmät kiiluvat saatanallisesta raivosta ja verenhimosta, sen kuono vetäytyy kamaliin ryppyihin paljastaen suuret, valkeat hampaat . . . Onnet-

toman miehen sapeli nousee, mutta vaipuu samassa alas — ei ole enää voimia...

Mutta tuo liike ärsyttää sutta. Se kyyristyy hiukan ja syöksyy yhdellä ainoalla loikkauksella kuolevan kimppuun, upottaen hampaansa hänen kurkkuunsa. Ja koko lauma seuraa johtajansa esimerkkiä...

SYVYYDESSÄ

SYVYYDESSÄ

Niinkuin musta salaperäinen saari alkoi pimeydestä hämöttää panssarilaivan mah-
tava runko. Koneet pysäytettiin, »U. 10»
laskettiin nopeasti pintakulkuun ja torpee-
dot päätettiin ampua vedenpinnalta, koska
osuminen tällöin olisi varmempi. Pimeyden
suojassa alettiin hiljaa liukua panssarilaivan
sivulle ja torpeedoputkien luona seisovat
miehet valmiina laukaisemaan.

Hetken kuluttua olivat he ainoastaan
kahdensadan metrin päässä panssarilaivasta.
Kapteeni antoi merkin, vene heilahti ja
kohisten syöksähtivät torpeedot jättiläistä
kohden, kuni nälkäiset haikalat — ja heti
senjälkeen annettiin sukelluskäskey.

Mutta silloin paljastui panssarilaivalla
valonheittäjä, häikäisevä valovirta miltei
sokaisi heidät; kuului huutoja, komento-
sanoja, siellä paukahti tykki ja heidän
ylitse lensi ulvoen granaatti, toinen, kol-
mas . . . He olivat jo pääsemäisillään veden
alle, vielä hetkinen ja säiliöt olisivat täyt-

tyneet . . . Mutta samassa leimahtivat panssarilaivan sivutykit, kaikki oli yhtenä ulvontana ja jyrinänä, ja heidän periskooppinsa lensi pirstoiksi. He olivat jo miltei veden alla, kun »U. 10» tärähti ankarasti ja oli vähällä kaatua: granaatti oli mennessään pyyhkäissyt ilmaventtiiliä ja vesi törmäsi sisään . . .

Samassa kuului valtava räjähdys, ja he näkivät, miten tuon mahtavan teräsvuoren peräpuoli kohosi ilmaan, vesipatsas, tuli ja savu peitti kaiken, kuului vihlovia huutoja . . .

Mutta enempää he eivät enää kuulleetkaan: he alkoivat nopeasti upota.

He työskentelivät vimmatusti saadakseen vedellä täyttyneen osan eristetyksi. He onnistuivatkin siinä ja kapteeni huusi rohkaisevasti:

— Ei hätää! Nyt vesisäiliöt tyhjäksi!

Silloin huomattiin, että pumput, joiden avulla puristettu ilma työntyy vesisäiliöihin, olivat epäkunnossa.

Kauhu kuvastui heidän kasvoillaan, mutta kukaan ei puhunut mitään. Peräsimet johtivat ylöspäin, koneet jyskyivät ja surisivat vimmatusti, »U. 10» värisi ja vapisi kuin pelon lamauttama eläin — mutta siitä

huolimatta painui se alaspäin. Perämies tuijotti kalpeana syvyysmittaria, ja kun joku kysyi syvyyttä, vastasi hän käheällä äänellä:

— Kaksisataa metriä.

— Kaksisataa metriä... — kuului kysyjän kauhistunut kuiskaus kuin kaiku.

— Pysäyttäkää! — kuului äkkiä hätäinen huuto. — Muuten syöksymme murskaksi johonkin kallioon.

Kapteeni antoi pysähdysmerkin ja hetken kuluttua oli kaikki hiljaista. Kuului vain perämiehen käheä ääni:

— Kolmesataa metriä.

Kun »U. 10» ei enää mennyt eteenpäin, alkoi se vajota kaksinkertaisella nopeudella. Perämies tarttui tolkuttomasti ohjauslaitteeseen, aivankuin estääkseen uppoamista, mutta huomasi, että peräsimet johtivat suoraan vedenpinnalle. Sitteen katsahti hän hätäisesti ja avuttomasti ympärilleen, rykäsi usean kerran ja hänen huulensa vapisivat, kun hän kuiskasi soinnuttomasti:

— Neljäsataa metriä.

Tuli äänettömyys, pitkä kuin ijäisyys. Miehet olivat tunkeutuneet perämiehen ym-

pärille ja suuret hikikarpalot vierivät heidän otsiltaan kuin kirkkaat helmet . . .

— Viisisataa metriä.

Kauhu oli kokonaan lamauttanut onnettomat miehet. He tuijottivat jäykästi ja avuttomasti perämieheen, niinkuin heidän kohtalonsa olisi ollut hänen vallassaan. Heidän kasvonsa muuttuivat yhä kalpeammiksi ja he hengittivät yhä raskaammin — niinkuin he nyt jo olisivat alkaneet tukehtua. Ja vaikka perämiehen ääni oli niin käheä ja hiljainen, että se muistutti sairaa kuiskausta, tuntui se heistä tuossa kuolonselämyksessä tuomiopasuunan ääneltä:

— Kuusisataa metriä . . .

Silloin eräs nuori matruusi tarttui äkkiä päähänsä ja kirkasi kimeällä, vapisevalla äänellä:

— Sinä valehtelet! Valehtelet!

Ja hän juoksi mittarin ääreen, aivankuin olisi tahtonut iskeä kuoliaaksi miehen, joka oli ilmoittanut tuon pelottavan syvyyden. Useat alkoivat liikehtiä hätääntyneinä — kuni ahtaaseen häkkiin suletut villieläimet tulipalon lähestyessä . . .

— Mittari ei enää näytä . . .

Heistä alkoi tuntua yhä kauheammalta, kun ei edes tiedä miten syvällä on. Sillä

sen he kaikki tiesivät, että yhä mennään alaspäin.

Kului muutamia hetkiä, jotka tuntuivat ijankaikkisuudelta. Vesi alkoi tipahdella yhä nopeampaan teräseinistä, niinkuin veden suunnaton paino olisi pusertanut hien teräkseltäkin. Ja tuntui ikäänkuin jokin outo kylmyys alkaisi vallata heidät: sähkövalokin näytti himmeämmältä ja hiljaisuus oli niin pelottava, ettei kukaan rohjennut lausua sanaakaan.

Silloin kuului omituista natinaa: teräslävyt olivat murtumaisillaan veden paineesta. Vavisten odottivat he, milloin »U. 10» rusahtaa kokoon — ja kaikki murskaantuu silmänräpäyksessä. He toivoivat hartaasti, että vihdoinkin tultaisi pohjaan, ja sadat kysymykset risteilivät heidän aivoissaan. Mutta sanoja heillä ei enää tuntunut olevan.

Siitä asti kun koneet seisautettiin, oli »U. 10» uponnut alaspäin hiukan perä edellä. Mutta äkkiä he tunsivat, miten se pehmeästi heilahti vaakasuoraan asentoon. He olivat tulleet pohjaan.

Mutta samassa alkoi peräpuoli taas hiljalleen painua alaspäin — ja sitten he kuulivat kummallista kahinaa... Niinkuin jotkut salaperäiset raajat olisivat kähmineet

veneeseen ulkoseiniä, etsien sisäänpääsyä...
Ja »U. 10» heilahteli silloin tällöin, niin-
kuin jokin ihmisjärjelle käsittämätön olento
olisi sitä mahtavalla kämmenellään kään-
nellyt...

He kuuntelivat henkeään pidättäen ja
tuo kahina täytti heidän sielunsa hyytä-
vällä kauhulla. Ja vihdoin eräs purki sen
sanoiksi:

— Me vajoamme liejuun...

Vaikka useimmat olivat sen jo käsittäneet,
niin nuo kolme sanaa ikäänkuin vahvistivat
todeksi sen, ettei nyt enää ollut pienintä-
kään toivoa. Kuului kummallista ähkynää,
epäselviä huudahduksia, kirouksia... Ja
se nuori matruusi vaipui polvilleen nyyh-
kyttäen:

— Minä en enää koskaan saa nähdä
h ä n t ä... Ja meidän piti mennä naimi-
siin jo syksyllä. Jumalani — niin, jumala
ei voi sallia!

— Missä on sinun jumalasi? — huusi
eräs uhkaavasti. — Missä hän on?!

nyt me kuolemme...

Silloin he huomasivat, että heidän hen-
gityksensä oli muuttunut raskaammaksi.
Joidenkin kasvot olivat jo punaiset ja sil-

mät verestävät ja niissä säkenöi kummallisesti. Niin, nyt he alkoivat tukehtua...

Äkkiä kuului käheä, epäinhimillinen huuto:

— Vaimoni! Lapseni! Pois! Päästäkää minut pois!

Hänen kasvonsa olivat vääristyneet, silmät laajenneet, ja ketterästi kuin suuri apina alkoi hän kavuta ulospääsylvuukulle...

Jokainen tajusi vaaran ja he riensivät estämään mielipuolta aikeestaan. Mutta hän ei ymmärtänyt enää mitään; hän taisteli kuin henkensä edestä ja hänen äänensä muistutti tapettavan eläimen huutoa:

— Vaimoni! Lapseni! Päästäkää! Pedot! Mitä aiotte?

He pitivät hänestä kiinni, mutta hän löi, potki, puri — hän sai erään matruusin käden suuhunsa ja samassa kuului ilkeä rouskahdus...

— Ole nyt hiljaa!

— Tule järkiisi!

— Me kuolemme...

Ja mieletön korisi tukehtuneesti:

— Lapseni... pienet lapseni...

Kun hän ei vieläkään asettunut, valtasi heidät raivo. Joku tarttui vasaraan ja hal-

kasi yhdellä iskulla hänen päänsä — ja aivot . . .

Ja se nuori matruusi, jolla kotona odotti morsian, alkoi pitkäveteisesti valittaa — niinkuin metsänpeto olisi nälissään ulvonut . . . Joku huusi hurjasti ja uhkaavasti:

— Hiljaa! Saat samasta, ellet vaikene!

Mutta nuoren matruusin kasvoille tuli samanlainen ilme kuin äsken tapetullakin oli, kun hän huusi:

— Missä on aurinko? Antakaa minulle aurinko! Roistot! Aurinko! Valoa!

Eräs sieppasi vielä verisen vasaran, aikoen nyökätä mielettömän kimppuun. Mutta hän horjui kuin juopunut ja viimein kaatui kolahtaen lattialle.

Hän nousi vaivaloisesti istualleen ja katsoi tovereihinsa. He olivat hirveän näköisiä: kasvot olivat siniset, silmät verestävät ja pullistuneet; heidän rintansa huohottivat kiivaasti ja he aukoilivat suonenvedon tapaisesti suitaan kuin kuivalle heitettyt kalat . . .

— Auttakaa . . . — yritti joku huutaa, mutta se kuului vain heikolta korinalta. Avunhuuto tuntui niin turhalta, että eräs hänen toverinsa änkytti katkonaisesti:

— Vaiti. Aukaistaan ennen luukku . . .

Ja joka taholta kuului noita kauhistavia, korisevia ääniä:

— Aukaistaan . . .

— Ei, ei!

— Aukaistaan . . .

Joku koetti ryömiä rappusia kohden, mutta toiset asettuivat heidän eteensä, voimattomine, tempoilevine raajoineen — kuni suuret, kömpelöt hyönteiset. Ja taas syntyi taistelu tukehtuvien miesten kesken. Nuori matruusi oli kaatunut erääseen nurkkaan ja ähkyi vaivaloisesti:

— Missä on aurinko?

Mutta kun toiset kieriskelivät luultuihin vihollisiinsa takertuneina, silloin äskeinen ehdotuksentekijä yli-inhimillisillä ponnistuksilla juoksi luukulle. Hän väänsi auki laitteen, joka puristetun ilman voimalla pakottaa luukun auki . . .

Hän paiskautui taaksepäin kuin kevyt pallo . . . Ja sisään syöksi oventäyteinen musta liejuvirta — niinkuin suunnattoman suuri, raivokas matelija. Ahnaasti pärskätäten se nielasi miehet . . . Heidän korisevat huutonsa vaikenivat äkkiä — ja valot sammuiivat.

INFERNO

Sotavangit tunkeilivat uteliaina uuden tulokkaan ympärillä, kun hänet tuotiin sairaalasta. Hän tuli sisään kainalosauvojen varassa ja hänen päänsä oli kokonaan siteissä.

Hän oli vielä hyvin nuori ja hentovartaloinen, tuo uusi sotavanki. Hänen viiksetömät kasvonsa olivat kauniit ja hienopiirteiset — mutta kulmakarvat olivat palaneet kokonaan pois, ja se antoi noille kalpeille kasvoille hermostuneen, salaperäisen ja hirveän leiman, jota ei ole muissa kasvoissa . . . Hänen suuret silmänsä tuijottivat suoraan eteenpäin ja niissä oli tuskallinen, jähmettynyt ilme — eikä hän näyttänyt välittävän mitä hänen ympärillään tapahtui.

Samassa astui sisään reippaasti nuori armeijaluutnantti ja kun hän näki vastatulleen, katseli ensin tätä, niinkuin ei olisi uskonut silmiään, ja huudahti hämmästyneenä:

— Mutta oletko se sinä? Todellakin . . .

— Minä se olen . . .

Hänen äänensä oli omituisen väsähtänyt, mutta siinä oli kuitenkin pehmeä, nuorekas sointu.

Silloin huusi vastatullut liikutetulla, hiukan värisevällä äänellä:

— Hyvät herrat! Tässä esitän teille meriluutnantti M:n — kunniakkaan panssariristelijämme »Infernon»¹ upseerin!

Haavoittuneen kunniaksi kajahti moniääninen, innostunut hurraahuuto, mutta hän ei edes kertaakaan hymyillyt . . .

Kun oli juotu teetä ja keskusteltu hetkinen kotiuutisista ja viimeisistä taisteluista, kääntyi armeijaluutnantti vastatulleen puoleen ja lausui pyytävästi:

— Rakas ystävä, ole niin hyvä ja kerro meille, miten kaikki tapahtui . . .

Ja hän alkoi kertoa.

»Kello oli täsmälleen kaksitoista päivällä, kun takaa-ajava vihollislaivasto alkoi näkyä taivaanrannalla. Siinä oli viisi risteilijä-dreadnoughtia — ja me olimme yksin. Kiireesti muutti »Inferno» suuntaansa ja lähti pakoon.

¹ Inferno = helvetti.

Mutta pian näkyi, ettemme pääsisi pakoon. Meidän suuri, uljas laivamme syöksyi eteenpäin täydellä voimalla, vesi kohisi kokassa mahtavana koskena, koneet jyskyivät vimmatusti ja laajoista savupiipuista tuprusi savu pikimustana — mutta sittenkin ne lähenivät . . . Siinä oli vihollisen parhaat laivat ja ne kulkivat ainakin kolme solmuväliä nopeammin kuin »Inferno».

Mutta me olimme jo valmiit taisteluun.

Se oli suurenmoinen, unohtumaton hetki, kun tuhannen miestä seisoi paikoillaan kalpeina ja valmiina kuolemaan. Ei kuulunut enää ainoatakaan ihmisääntä. Kuului vain tuulen ulvonta teräsköysissä — ja jalkaimme alla tuntui laiva huohottavan ja värisevän kuin henkensä edestä pakeneva elävä olento . . . Urhokas komentajamme oli tyyni, mutta aivan kalpea: hän tietysti ymmärsi, että »Inferno» kulki nyt viimeistä matkaansa, ja ajatteli kai miten voisi myydä laivan, meidät ja itsensä mahdollisimman kalliista.

Kun vihollislaivasto oli viidentoista kilometrin päässä, annettiin käsky ampua, ja heti senjälkeen kuului meidän 13¹/₂ tuumaisen keulatykkimme valtava paukahdus. »Inferno» tuntui vavahtavan — ja samassa alettiin harvaksen ampua kaikilla suurilla tykeillä.

Vihollisen puolelta vastattiin paikalla. Ensin putoilivat pommit kauas peräpuolelle ja ilmaan kohosi mahtavia vesipatsaita mutta pian niitä alkoi nousta joka puolelta.

Minä katselin jännittyneenä noita pahaenteisiä vesipatsaita — ja muistan vieläkin, miten epämiellyttävästi sydämeni sykki... Ja juuri silloin huomaan, että aivan keulan edessä kohosi kirkontornin korkuinen vesipatsas — ja »Inferno» syöksyy suoraan sitä kohti... Suonenvedontapaisesti tartuin johonkin — ja samassa vesipatsas räiskähti kannelle hirveällä voimalla ja pyyhkäsi pari miestä mukanaan mereen, kuin olisivat ne olleet hyttysiä...

Me menimme eteenpäin 27 solmuvälin nopeudella, mutta siitä huolimatta alkoivat ne päästä jo miltei sivullemme. »Inferno» teki äkkinäisen käännöksen ja lähti suorakulmaisesti kiitämään niistä poispäin... Mutta ei kestänyt kauan, ennenkuin ne kaikki taas olivat miltei sivullamme.

Tähän asti olivat ne ampuneet vain harvakseen, aivankuin etsien oikeata ampumamatkaa — eikä laivaamme ollut vielä sattunut ainoatakaan suurempaa pommia. Mutta nyt ne alkoivat yhtäaikaa kaikilla tykeillään... Koko laivan ympäristö oli

täynnä näitä tavattoman korkeita vesipatsaita; meri näytti kiehuvan — niinkuin koko merenpohja olisi puhjennut täyteen tulta syökseviä tulivuoria... Eräs jättiläispommi sattui »Infernon» perimmäiseen savupiippuun ja tuo mahtava terästorvi käpertyi ja murskaantui silmänräpäyksessä romuksi — ja paiskautui kauas ylikannen... Toinen räjähti tähystyspaikkani lähistöllä — ja sitten en hetkeen nähnyt mitään, sillä räjähdysten ilmanpaine iski rintaani kuin moukarilla; minä paiskauduin selälleni ja haavoituin päähän.

Kun nousin, oli »Inferno» taas kääntynyt ja kiiti täysin höyryin pois päin. Mutta pienen ajan kuluttua olivat vihollislaivat taas sivullamme. Mitä sen jälkeen tapahtui, on aivankuin kamalaa painajais-unta.

Kaameasti ulvoen satoi pommeja yhä tiheämpään — ja yhä useampi niistä osui. Huumaavia räjähdyskappaleita, tukehuttavaa kaasua, kuolinhuutoja... koko laiva oli kuin helvetiksi muuttunut.

Aivoissani oli vain yksi ajatus: kannen alle. En tiedä miten sinne jouduin, mutta heti sinne tultuani kuului hiukan peräpuolella laivan sisustassa huumaava räjähdys — ja sähkövalo sammui... Kaikki muuttui

sysimustaksi — ja joka taholta kuului seka-
via, pelästyneitä ja kauhusta väriseviä huu-
toja . . .

Samassa taas räjähti, kauempana leimahti
punakeltainen, sokaiseva liekki, valaisten
silmänräpäykseksi tuon mustan kone-erä-
maan: pommi oli puhkaissut kannen, räjähtä-
täen konehuoneessa.

Mahdotonta on kuvailla sitä kauhua ja
sekasortoa muutamana sekuntina — konei-
den jyskytys lakkasi ja pimeydestä kuului
yht'aikaa vihlovia tuskanhuutoja, sinkoile-
vien pomminsirpaleiden ja koneosien pau-
ketta ja ryskettä . . . Mutta kauheinta oli
kuitenkin kuulla miten ihmisruumiit kaa-
measti mätkähtäen paiskautuivat mäsäksi
rautaseiniin ja koneiden sekaan . . .

Ja taas räjähdys! Pommi oli räjähtänyt
syvällä suuressa öljysäiliössä — ja silmän-
räpäyksessä leiskahti koko koneosasto val-
tavalla humahduksella sinivihreään liek-
kiin . . . Palava öljy virtasi kaikkialle —
niinkuin tavattoman suuri sähisevä, moni-
päinen tulikäärme . . . Ja muutaman sekun-
nin kuluttua koko laivan sisus tuntui ole-
van yhtenä räiskyvänä tulimerenä . . . Kuu-
lui sydäntäsärkeviä kirkaisuja, kun miehet

tukehtuivat ja paloivat kuoliaiksi — eikä mitään apua . . .

Hyydyttävä kauhu valtasi minut . . . tahdoin paeta jonnekin, mutta olin puristunut erääseen nurkkaan miesjoukon taakse niin lujasti, etten saanut jäsentäkään liikkumaan. Tuli leimahti ylitseni, tunsin tukkani palaavan ja luulin kuolevani . . .

Mutta jättiläispommi puhkasi samassa laivan kyljen: ja kokonainen mahtava koski syöksyi sisään . . . Hirveä oli se räiske, kohina ja pauhu, kun valtavat vesipaljoudet äkkiä syöksyivät alas tuohon hyppelehtivään tulimereen . . . Mutta vielä senkin yli kuului ihmisten huuto: osastoihinsa sulkeutuneitten koneenkäyttäjien ja lämmittäjien huuto — kun he näkivät olevansa auttamattomasti hukassa . . . Jos on olemassa helvetti, niin sen syvimmästä, kauheimmasta onkalostakaan ei voi kuulua hirmuisempaa huutoa . . . Minua värisyttää, kun ajattelen sitä . . . se kaikuu yhtämittaa korvissani — niin, minä pelkään, että tuo huuto seuraa minua kuolemaan asti . . .

Enemmän kuolleena kuin elävänä kuletti ihmisaalto minua eteenpäin — sitte ylöspäin . . . Ja samassa paiskauduin ihan lentämällä ylöspäin . . . Olin tukehtumaisil-

lani tuleen, savuun, höyryyn . . . Hehkuvia hiiliä, koneensirpaleita sinkoili kaikkialle . . . Vain hämärästi käsitin, että höyrypannut olivat räjähtäneet, ja nuo onnettomat siellä alhaalla olivat lakanneet olemasta . . .

Vähitellen tunsin, että veri virtasi pitkin kasvojani ja sokaisi silmäni — olin taas saanut pienen haavan otsaani. Vaivaloisesti pyyhin kasvojani, ja ensimmäinen mitä näin, oli matruusi, joka kasvot raivosta vääristyneenä juuri lähetti torpedon vihollislaivoja kohden.

Ne olivat vielä lähempänä kuin äsken, »Inferno» oli kokonaan pysähtynyt ja heilui valtavasti, kun vihollisten suuret pommit sattuivat sen kylkiin ja panssaritorneihin. Toisinaan oli vihollisten tuli niin nopeata, ettei räjähdysten väliä eroittanut.

Juuri kun aioin nousta, räjähti edempänä taas suuri pommi. Tulen ja savun keskellä näkyi päitä, käsiä, jalkoja sinkoillevan kaikkialle . . . ihmisruumiit katkeilivat kuin korret . . . kuului vihlovia kuolinhuutoja . . . »Infernon» kansi näytti olevan ammuttu pirstoiksi — ja se oli kokonaan peittynyt vereen, lihapaloihin ja sisälmyksiin . . . Mitään järjestystä ei enää ollut.

Mutta joukko tykkejä oli vielä toimin-

nassa. Ja taas minä näin, miten torpedo-putkesta lennätettiin surmanviejä vihollista kohden . . .

Olin kummallisen tylsyyden vallassa — huulen, ettei päässäni ollut ainoatakaan selvää ajatusta . . . Niinpä ei minulla vielä-kään ole pienintäkään käsitystä siitä kuinka kauan taistelu oli kestänyt.

Vaistomaisesti juoksin lähimpään panssaritorniin. Ja se mitä siellä näin, oli minulle uutta ja käsittämätöntä. Kaikkien kasvot olivat kalpeat ja jäykistyneet, muutamat ojentelivat nyrkkiin puristettuja käsiään vihollista kohden, lasketellen uhkauksia ja kirouksia — eräs huusi yhtämittaa käheällä äänellä ja vihdoin juoksi kädet kohotettuina yli laidan. Ja vaikka kaikki ympärillä näytti olevan murskana ja »Interno» alkoi jo upota, ampuivat tykkimiehet kuumeisella kiireellä . . . Eräskin hyvin miellyttävä tykkimies, joka oli kotipuolestani, oli niin muutunut, että vain vaivoin tunsin hänet: hän tähtäsi tarkkaan, silmät kiiluen, hänen kasvonsa olivat hikiset ja kiukusta kalpeat — ja veri valui alas poskea myöten . . .

Kun samassa erääseen vihollislaivaan sattui torpedo ja sen keulapuoli alkoi upota, muuttuivat he aivankuin mielettömiksi.

Julman riemun ja raivon vallassa he työkentelivät yhä kuumeisemmin. Toiset naurivat käheätä, saatanallista naurua, joka muistutti paholaisten hohotusta... Jotkut taas huusivat kaikin voimin.

Minä myönnän, että minua alkoi kauhistaa heidän huutonsa ja ilmeensä ja se tapa millä he menivät kuolemaan. Mutta kun samassa pommi luiskahti heidän panssaritornistaan sitä vahingoittamatta, nousi meteli vielä kauheammaksi. Ja aivankuin he olisivat luulleet vihollisen kuulevan heidän huutonsa, karjuivat he raivoisesti:

- Odottakaa, raukat!
- Toiste on meillä ylivoima!
- Pelkurit! Pelkurit!
- Tästä saatte!
- Vielä minä yhden upotan...

Silloin laivan koko suunnaton runko tuntui nousevan pystyyn: perässä oli torpedo räjähtänyt, ja se alkoi upota... Kauhusta mielipuolet ihmiset, jotka vielä olivat jääneet henkiin, juoksivat kuin sokeat keulaa kohden. Minä muistan vieläkin heidän kalpeat kasvonsa ammottavine suineen, ja heidän hätähuutonsa... Joku upseeri huusi, että on turha ampua, kaikki on hukassa — mutta häntä ei kukaan kuullut...

Ja kun vihollislaiva vaipui aaltoihin, kottivat jälleläolevat tykkimiehet taas hurjan riemuhuudon ja laukoilivat tykkejään mielettömällä vimmallä. Minä luulen, että useat tuskin enää käsittävätkään, mitä omalle laivalle tapahtui — heidän ainoa päämääränsä oli vahingoittaa vihollista.

Nämä olivat jo tauonneet ampumasta, mutta kun meikäläiset yhä jatkoivat, kohdistettiin kaikkien laivojen murhaava tuli vielä kerran »Infernoa» kohden ja se alkoi painua yhä nopeampaan.

Mutta yksi panssaritorni oli vieläkin miltei eheä ja muutamat miehet ampuivat yhä, vaikka vesi tulvasi sisään ja otti heidät valtaansa... Äsken mainitsemani tykkimies oli juuri sulkenut 13 1/2-tuumaisen tykkinsä sulkuosaston, kun sen mahtava putki vaipui aaltoihin — ja mies oli vyötäisiä myöten vedessä... Mutta »Inferno» kallistui hurjasti kun suuret pommit iskivät sen kylkeen — ja hänen tykkinsä nousi vielä kerran vedestä. Silloin minä näin näyn, joka ei koskaan mene silmistäni: hän tähtäsi kiiluvin, petomaisin katsein ja hänen vertavuotavat kasvonsa olivat vääristyneet — ja kun tykki nousi luonnolliseen asentonsa, laukasi hän sen hirveästi kiroten...

Ja kun hänen verestävät silmänsä näkivät, että siellä kaukana erään vihollislaivan kohdalta nousi korkea vesipatsas — kohotti hän molemmat kätensä ilmaan ja karjui rai-voisasti ja käheästi kuin mielipuoli . . .

Vesi nousi hänen vyötäisiinsä, taas räjähti pommi — enkä häntä enää nähnyt . . .

Armoa ei annettu eikä pyydetty. Viholli-nen ampui niinkauan kuin osakin »Infer-nosta» oli vedenpinnalla. Se vajosi yhtä-mittaa, mutta niin omituisen hitaasti — niinkuin se olisi ollut elävä olento, joka epätoivoisesti pitää kiinni elämästä . . .

Muistan hämärästi, että seisoin panssari-tornin vieressä ja tuijotin vihollisia kohden. Silloin räjähti takanani ja minä paiskau-duin kauas mereen . . .

Mahdollisesti ensin menin tainnoksiin, mutta kylmä vesi kai virvoitti minut koska tunsin, että olin vedessä ja oikeassa jalas-sani viilsi ja kirveli kummallisesti. Sinä luultavasti muistat, että olen hyvä uimari ja vaistomaisesti aloin uida vihollislaivoja kohden . . .

Yhä vieläkin lensivät pommit kamalasti ulvoen ylitseni — ja aina kun ne sattuivat uppoavaan »Infernoon», räsähti siellä kaa-

measti... kuului teräsosien räiskettä ja valtavaa kohinaa...

Vihdoin kuitenkin lakkasi ampuminen. Kipu jalassani tuntui aivan sietämättömältä ja se alkoi jo kangistua... Muutenkin tunsin jäykistyväni ja heikkeneväni — ja silmissäni alkoi omituisesti hämärtää... Kerran kuitenkin vielä käänsin päätäni — ja silloin näin epäselvästi kuin mustan sumun lävitse, miten repaleiksi ammuttu sotalippumme hitaasti vaipui aaltoihin...»

Kaikki istuivat kauan liikkumattomina ja äänettöminä tuijottaen eteensä. Oli niin hiljaista, että eroitti katossa lentelevän kärpäsen surinan ja miesten raskaan hengityksen — ja jostakin kauempaa kuului vaivoin ikkunien lävitse sotilaspatrullin tahdikkaat askeleet... Vihdoin kysyi joku hillityllä, hiukan värisevällä äänellä:

— Ja te olette ainoa joka pelastui..?

Hän ei nostanut katsettaan, vaan vastasi hiljaa ja väsyneesti:

— Ainoa.

HAUTAUTUNEET

— Minun on nälkä . . .

— Niin minunkin — tuskin voin pysyä pystyssä.

He olivat hyviä ystävyksiä, kotoisin samasta kylästä. Toinen oli hintelä, mustatukkainen, toinen tanakka, lujakasvoinen ja hänen tukkansa ja viiksensä olivat vaa-leankellertävät.

— Eikö sinulla ole edes yhtään leivän-palaa? — kysyi taas tummaverinen hetken kuluttua.

— Ei yhtään.

Näin puhuivat he hiljaisella äänellä kah-latessaan eteenpäin syvässä lumessa risai-sen miesjoukon keskellä. Kaikkien kasvot olivat kalpeat ja silmät tuijottivat tylsinä ja ilmeettöminä syvistä kuopistaan. Pitkään aikaan ei taaskaan kuulunut muuta kuin lumen yhtämittäinen kahina jaloissa — ja nääntynyttä, läähättävää hengitystä . . .

Jo kuusi päivää oli verinen jättiläis-taistelu riehunut ja heidät, kymmentuhat-miehinen joukko, oli lähetetty kiertämään

vihollisen vasen siipi ja hyökkäämään sen niskaan.

He olivat kaksi vuorokautta marssineet miltei levähtämättä ja olivat niin uupuneita, että vain vaivaloisesti saattoivat kahlata eteenpäin lumessa. Ruokavarat olivat lopussa eikä kuormastoa ollut mukana — se oli joko eksynyt lumimyrskyssä, tai oli se unohdettu lähettää... Oli miten oli, mutta he olivat nälkäisinä autiolla seudulla.

Ja aivan äskettäin olivat patrullit ilmoittaneet, että vihollinen oli suoraan edessä varustetuissa asemissa. Miten luja vihollisen asema ja varustukset olivat, ei voitu saada selville, mutta okalanka-aitoja ainakin oli näkynyt.

Ja vihollisia ei lainkaan vielä pitänyt olla näillä seuduilla — ja nyt ne istuvat siellä varustustensa takana, aivankuin odottamassa heitä...

Kun he olivat tulleet noin kahdentuhaten metrin päähän metsäisistä kummuista, joilla vihollisten piti olla, annettiin pysähdysmerkki, ja upseerit kokoontuivat neuvottelemaan.

Sotilaitten kasvoihin puhalsi läpätunkeva, jääkylmä tuuli, ja sen mukana kiiti suuria hiutaleita ennustaen lumimyrskyä; se tun-

tui aivankuin tunkeutuvan heidän nälkiintyneitten, kylmästä hiestä märkien ruumiittensa lävitse . . . He olivat niin näänntyneitä, etteivät jaksaneet edes käsillään huihoa; useimmat retkahtivat vain voimattomasti lumelle istumaan, tuijottaen toivottomasti eteensä — heidän kasvonsa muuttuivat vähitellen sinertäviksi ja heidän ruumiinsa alkoivat ankarasti väristä . . .

— Tietysti ne tuolla istuvat lämpimien soppapatojen ääressä . . . — virkahti muuan sotilas katkerasti.

Ja toinen huusi hurjasti:

— Jospa minä saisin kynsiini edes yhden noista kirotuista — jotka ovat meille tämän tehneet . . .

Aliupseeri huomasi, että nyt ei auta mitkään uhkaukset. Ja sitäpaitsi oli hän itsekin nälkään nääntymäisillään. Mutta hänen mielessään heräsi sukkela tuuma, jolla hän omin päin asettaa tyytymättömyyden.

— Kuole siis nälkään tähän paikkaan, hölmö! — huusi hän vihaisesti. — Mutta niin emme me tee! Tuolla on ruokavaroja yllin kyllin ja jos vain upseerit käskivät hyökkäykseen, niin ei tässä kauan nälkää kärsitä.

Heidän ainoa ajatuksensa oli saada ruokaa, se oli niin polttava kysymys jokaiselle, että he tarttuivat aliupseerin sanoihin kuin hukuvat oljenkorteen. Kuului muutamia epäröiviä ääniä:

— Olisikohan niillä .. ?

— Taitaisi sieltä löytyäkin jotain ...

— Kyllä niillä ruokaa on! — vahvasti aliupseeri varmasti.

Pitkään aikaan ei taas kuulunut muuta kuin tuulen pahaenteinen kohina ja lunta alkoi tulla aivan taivaan täydeltä; se pieksi heidän kasvojaan kuin pienillä vitsoilla. Läpi myrskyn pauhun kuului taas joitakin alakuloisia, toivottomia huudahduksia:

— Kun antaisivat vain hyökkäyskäs-
kyn . . .

— Nälkäkuolema tässä kumminkin tulee.

— Jospa tuon lumipyryn suojassa pääsisi
lähelle huomaamatta . . .

— Kauan ne nyt neuvottelevat. Johan
tässä paleltuu kuoliaaksi!

Vihdoin hajaantuivat upseerit joukkojensa
luokse ja ilmoittivat, että kun vihollisella
ei tällä suunnalla voi olla suuria joukkoja,
niin on heti lumipyryn suojassa hyökät-
tävä ja vallattava heidän asemansa.

Ja hyökkäys alkoi. Se on: he alkoivat
taas syvässä lumessa vaivaloisesti laahus-
taa vihollista kohden.

Lumimyrsky kiihtyi kiihtymistään. Met-
säiset kummut olivat silloin heti kadonneet
kokonaan näkyvistä. He laahustivat aivan-
kuin umpimähkään ja matka tuntui niin
loppumattoman pitkältä.

Vihdoin huomasivat he noin viidenkym-
menen metrin päässä kolmenkertaisen oka-
lanka-aitarivin. He pysähtyivät ilman käs-
kyä, heidän sydämensä sykkivät miltei
kuuluvasti ja heidän hengityksensä muuttui

omituisen huohottavaksi. Vain vaivoin saattoi lumimyrskystä eroittaa jotain häämöittävä, metsäntapaista noin sadanviidenkymmenen metrin päässä — mutta mitään elonmerkkiä ei voinut nähdä.

— Näyttää aivan siltä, kuin olisivat ne jättäneet tämän aseman... — kuiskasi käheällä, vapisevalla äänellä sama mustasilmäinen, laiha mies, joka tiellä oli pyytänyt leipää toveriltaan.

— Se on juoni... kyllä ne siellä odottavat... — vastasi kuiskaten hänen vaalea toverinsa.

— Mutta katsos... piikkilanka-aitojen luonakaan ei näy yhtään jälkeä — sanoi hän taas, tuijottaen terävästi aitoja kohden.

— Kyllä tällainen lumimyrsky pian jäljet tasoittaa... Minä pelkään, että tässä käy huonosti...

Hän sanoi sen aivan hiljaa, miltei vain huulillaan, mutta hänen kasvoillaan kuvastui jännitys ja mielenliikutus.

Etunenään marssi sapööriosasto ja taas lähdettiin hiljaa eteenpäin.

Aidoilla pysähdyttiin ja sapöörit alkoivat saksillaan katkoa okalankoja...

Silloin kuului yli myrskyn pauhun terävä vihellys, heti sen jälkeen räjähti yhteis-

laukaus — ja suuri joukko vaipui käsiään huihtoen maahan.

— Ampukaa! Ja eteenpäin! — kajahti joka taholta upseerien huutoja.

Seurasi hajanainen, pitkäveteinen yhteislaukaus, sitten kaikuva hurraa — ja sitten he viimeisillä voimillaan syöksyivät okalanka-aitoja kohden.

Toiset sieppasivat kaatuneilta sapööreiltä saksat ja alkoivat kuumeentapaisesti katkoa lankoja, toiset iskivät niitä vimmatusti kiväärinperillä; jotkut alkoivat kiivetä yli ja takertuivat niihin kuin kärpäset hämähäkinverkkoon... Mutta takaapäin tuli yhä uusia joukkoja, kaikilla oli vain yksi ajatus: eteenpäin, eteenpäin mahdollisimman pian! He syöksyivät eteenpäin kuin mielettömät, huutaen voimainsa takaa, olakseen kuulematta vihollisen ammuntaa ja toveriensa kuolinhuutoja... Suuri osa sotkeutui okalankoihin, monet kompastuivat kaatuneihin ja tallattiin armotta kuoliaiksi. Ja takaapäin painoi yhä monituhantinen, nälästä miltei mielipuoli miesjoukko — aivankuin patonsa särkenyt hyökyaalto...

Juuri tätä hetkeä näytti vihollinen odottaneen. Sillä kiväärinräiskeen, myrskyn ja huutojen yli alkoi äkkiä kuularuiskujen

kamala särinä ja pikatykkien jyriä — ja tiheään ahtautuneet joukot kaatuivat sananmukaisesti kuin heinä niittokoneen terän edessä . . . Samalla räjäytettiin kokonainen sarja lumeen kätkeyttä miinoja. Kuului hirvuihin räjähdys, kaikki peittyi tuleen, savuun ja lumipilveen . . . Ja yli helvetillisen räiskeen ja melun eroitti joitakin vihlovia kirkaisuja . . .

Vieläkin juoksivat jotkut huutaen eteenpäin, mutta he taukosivat vähitellen — ja elossa olevat kääntyivät hurjaan pakoon. Mutta he olivat liian lähellä kuularuisukuja ja pikatykkejä; niiden kuulat ja pommit ulvoivat yhtenä ainoana kuolemansoittona ja olisi ollut samantekevä, juoksiko eteenpäin tai pakoon. Vain pienen osan onnistui kuin sattuman kautta päästä kauemmaksi kentälle.

Jäännökset pakenivat minkä jaksoivat. Noin tuhatmiehinen ratsujoukko, joka oli paremmin säästynyt, ratsasti umpimähkään erästä pientä metsikköä kohden, jonka he olivat nähneet hämmöttävän lumimyrskyssä. Ja jalkaväen jäännökset raahustivat heidän jälessään.

Mutta kun ratsuväki mitään pahaa aavistamatta saapui noin sadan metrin päähän

metsiköstä, syöksyi heidän vastaansa kokonainen teräsmyrsky... Etumaiset ratsastajat vaipuivat joukottain maahan kuin ukkosen lyöminä; toiset käänsivät ratsunsa ja yrittivät pakoon, mutta mihin he olisivat päässeet kuularuiskujen hirveästä tulesta! Jalkaväkijoukot, jotka laahustivat vielä kaukana tasangolla tiheissä joukoissa, kaatuivat taasen kuin lakaistuina... Irtonaiset, hurjistuneet hevoset ilmestyivät lumimyrskystä kuin jättimäiset myrskylinnut, syöksyen hurjalla vauhdilla heidän ylitseen — ja muutamien jalustimissa laahasi jotakin... Miehet tulivat aivankuin mielettömiksi kauhusta — he sieppasivat nenäliinansa, heiluttivat niitä ja kivääreitä ilmassa ja kirkkuiivat epätoivoisesti:

- Me antaudumme!
- Älkää ampuko!
- Älkää ampuko enää!

Mutta kuka olisi kuullut heidän huutojaan? Tykkien jyrinä, kuularuiskujen särinä ja yhä kiihtyneen myrskyn ulvonta muodostivat niin kaamean äänen kuin olisi se tullut helvetistä... Lunta tuli niin sakeasti, ettei enää nähnyt eteensä kuin kymmenkunta metriä; he eivät nähneet vihollista, eikä tämä heitä, mutta heidän kamala tuli-

myrskynsä, joka tuntui olevan yhtä lumimyrskyn kanssa, lakaisi kaiken elollisen pois tasaiselta kentältä.

Vihollinen oli nähtävästi saanut vakoojiltaan vääriä tietoja ja varustautunut vielä suurempaa joukkoa vastaanottamaan. Heidän tulensa jatkui vielä sittenkin, kun ei mitään vastustusta ollut. Ja tunnin kuluttua ei tuosta kymmentuhantisesta miesjoukosta ollut jällellä kuin satakunta nääntynyttä olentoa — loput makasivat tuolla aavalla lumikentällä silvottuina, kuolleina ja haavoitettuina . . .

Mutta lumimyrsky yltyi yhä hirvittävämmäksi. Tuntui aivan siltä kuin olisi se tahtonut näyttää, ettei ihmisten esiinloihtima myrsky voi vetää sille vertoja . . . Läheisestä metsästä kuului pelottava ryske — ja ulkona tasangolla ulvoi se niin raivoisesti ja villisti kuin lukematon parvi nälkäisiä jättiläispetoja . . .

Kun miinat räjähtivät, paiskasi ilmanpaine hänet maahan, vaikka he olivat räjähdyksestä verrattain kaukana. Syvä, pehmeä lumihanki esti kuitenkin loukkautumasta.

Puoliksi pökertyneenä aukasi hän silmänsä ja huomasi vieressään vaaleaverisen toverinsa, joka pudisti lunta kasvoiltaan.

He alkoivat juosta poispäin ja havaitsivat, että suuri joukko seurasi heitä. Heidän takanaan kuului huutoja ja avunpyyntöjä, mutta niihin he eivät panneet mitään huomiota — he vain juoksivat. Heidän rintansa korisi, hiki vuoti virtanaan ja he olivat nääntymäisillään, mutta poispäin, poispäin tuosta kauhun paikasta! Miehiä kaatui alinomaa heidän takanaan; pikatykin kuulat lensivät ulvoen heidän pänsä vierestä, toisinaan räjähti shrapneli heidän yläpuolellaan, luodit lävistivät heidän risaiset vaatteensa, he saivat naarmuja — mutta aivan kuin ihmeen kautta olivat he molemmat yhä hengissä, vaikka heidän joukkonsa oli huvennut muutamaan kymmeneen.

He juoksivat siten kauan — niinkuin he olisivat muka voineet päästä luoteja pakoon! Mutta lopulta heidän ruumiinsa valtasi aivankuin juopuneen lomaannus ja nyt he laahustivat eteenpäin aivan hiljalleen.

Silloin läheni taas kummallinen vinkuna — ja aivankuin jättiläisviikatteen kaatamana kaatuivat he kaikki: kuularuiskun tuli oli osunut heidän pieneen joukkoonsa. Jot-

kut tulivat lävistetyiksi useista kohdin ja kuolivat ääntä päästämättä... Hänestä itsestä tuntui, että jokin pisti häntä hiukan sääreen. Mutta vaikka hän kuinka olisi ponnistellut, tuli hän yhä heikommaksi, tykkien jyriä ja myrskyn kohinakin lakkasi vähitellen kuulumasta ja hän kaatui suuleen lumeen...

Hänellä oli kummallinen ahdistava tunne siitä, että tukehtuu, mutta ei vain voinut herätä. Jokin tuntui painavan häntä, kuristavan häntä kurkusta; hän ponnisti kaikki voimansa ja nosti päätään.

Lumi hajaantui hänen päältään, hän kuuli lumimyrskyn pauhun — eikä muuta. Heikosti voihkaisten vaipui hän uudelleen maahan — jalasta oli niin oudosti repäissyt...

Vähitellen huomasi hän, että jalat ja kädet olivat niin kankeat, ettei niitä voinut liikuttaa. Jonkunmoinen vaisto kuiskasi, että häntä uhkaa kuolema ja tämä hämärä tunne pakotti hänen taas ponnistamaan kaikki voimansa — ja hänen onnistui taas nostaa päätään.

Epäselvästi näki hän, että vierellä makasi

joku olento pitkällään — ja lumi tämän rinnan kohdalla oli aivan punaista. Hiukan kauempana istui lumessa hänen toverinsa huojutellen hiljaa ruumistaan ja kannattaen toisella kädellä toista — ja hänen hampaansa kalisivat kuuluvasti.

Myrsky ulvoi yhtä rajuna, kokonaiset lumijoukot tuntuivat vyöryvän heidän ylitseen. Ja alkoi hämärtää.

Pitkän ajan kuluttua hän taas vaivaloisesti käänsi päätään toverinsa puoleen ja sopersi:

— Missä lienee sairasosasto . . ?

Tämä käänsi hiukan lakitonta päätään ja hänen vaalea, pitkä tukkansa oli aivan lumessa; hänen leukansa vapisi kauan suonenedontapaisesti, mutta vihdoin hän änkytti:

— Ei ole mitään sairasosastoa . . .

— Eikö?

— Ei mitään — kaikki hukkuu lumeen . . .

Ja niinkuin puhuminen olisi vienyt häneltä viimeisetkin voimat, retkahti hän selälleen syvään lumeen — ja vihaisesti sähkösten alkoi myrsky peittää hänen kasvojaan.

Hetken kuluttua ähkyi hän kuin tukehtumisillaan:

— Jään lumen alle . . . nosta päätäni . . .

Kummallinen tuska puristi toverin sydäntä, kuullessaan tuon tukehtuneen äänen. Hän ei tuntenut lainkaan sitä kamalaa, sodan kärsimyksissä syntynyttä itsekkäisyyttä, joka käskää pitämään huolta vain itsestään. Hän muisti vain, että he olivat yhdessä lapsena leikkineet, yhdessä kasvanneet ja tämä voimakkaampi, juro toveri oli lukemattomat kerrat auttanut häntä — kerran pelastanut hänen henkensäkin. Äärimäisin ponnistuksin ryömi hän toverinsa luokse ja koetti nostaa häntä istualleen, mutta jalasta viilsi niin kovasti, että hänen täytyi luopua yrityksestään. Hän kopeloi vain jähmettyneillä käsillään lunta toisen kasvoilta — eikä kumpikaan puhunut mitään.

Pitkän ajan kuluttua kuului jostakin läheltä heikko, vapiseva ääni:

— Auttakaa veljet... kuolen...

Hän tunsi, ettei voi tehdä mitään — eikä vastannut. Pari kertaa kuului vielä tuo ääni entistä heikompana — ja sitten vaikenä, ainiaaksi...

Pimeys muuttui yhä sakeammaksi — ei nähnyt enää vähääkään eteensä.

— Auttakaa! Auttakaa! — kuului myrskyn ulvonnan yli kauhea huuto.

Ja niinkuin tuo avunhuuto äkkiä olisi

lennättänyt onnettomien mieleen heidän hirmuisen asemansa, alkoi kaikkialta kuulua samanlaisia huutoja. Toiset olivat vielä lujia ja läpätunkevia, toiset käheitä ja vapi-sevia — ja jotkut olivat niin heikkoja kuin olisi se ollut heidän viimeinen huutonsa.

— Auttakaa . . . auttakaa!

Hän oli tällä sotaretkellä nähnyt ja kuullut paljon sellaista, jota hän ei ollut uneksunutkaan maailmassa olevan — mutta mitään niin kauhistavaa kuin nuo huudot, ei hän vielä koskaan ollut kuullut. Ensin luuli hän sen johtuvan siitä kun ne kuuluivat niin epäselvinä ja katkonaisina myrskyn pauhusta. Mutta kun hän kuunteli tarkempaan, kuvastui niissä jotakin, joka tarttui häneenkin — niinkuin suuri rautainen koura olisi tarttunut hänen sydämeensä ja pusertanut sen kokoon . . . Hän käsitti nyt vasta — niinkuin monet muutkin — että heidän kaikkien, haavoittuneiden ja nälistyneiden täytyy kuolla tänne — hautautua lumeen. Tietämättä mitä teki, alkoi hänkin äkkiä huutaa kaikin voimin:

— Auttakaa! Auttakaa!

Koko tuo myrskyävä, sysimusta kenttä tuntui heräävän elämään — kaikkialta kuului voihketta, ulinaa ja epäselviä katkonaisia huutoja:

— Auttakaa jumalan tähden!

— Me kuolemme! Kuolemme!

Niin sanoin kuvaamaton hätä ja kuolemankauhu kuvastui noissa huudoissa, kuin olisi huutajia paraillaan hiipien lähestynyt jokin hirveä olento, ojennellen jo pitkiä, karvaisia raajojaan kuristaakseen, tukehuttaakseen heidät . . .

Ja sellainen olikin . . . L u m i, valkea, puhtoinen lumi oli muuttunut tuollaiseksi hirmuolennoksi. Se kohosi yhä, tunkeutuen kaikkialle. Se kohosi kohoamistaan, uhaten haudata heidät syvyyteensä. He taistelivat sitä vastaan epätoivon vimmallalla; he kähmivät murskattuine, kohmettuneine raajoi-neen ylöspäin kuin jotkut kummalliset koppakuoriaiset — ja voihkivat yhtämittaa huuto huudolta heikkenevällä äänellä:

— Auttakaa! Auttakaa . . .

Mutta kaikki on turhaa. Tuulikin on aivan vihollisten taholta, joten hekään eivät kuule mitään. Ja lumi on niin tavattoman pehmeätä ja upottavaa, he jäävät yhä syvemmälle — se tuntuu nielevän heidät armotta kuin pohjaton, vetelä suo . . .

Hänen toverinsa makasi jo liikkumattomana; hän oli luultavasti mennyt tainnoksiin ja hänen kasvonsa olivat kokonaan peittyneet lumeen.

Selittämätön hätä valtasi hänet. Hänestä tuntui, että jos toveri nyt kuolee, on hänkin auttamattomasti hukassa. Sentähden hän epätoivoisesti alkoi kaapia lunta hänen kasvoiltaan, hieroa hänen käsiään ja hoki käheästi:

— Herää . . . nouse! — Sinä kuolet . . .

Pitkän aikaa ponnisteltuaan sai vaalea mies vihdoin kuiskatuksi:

— Jäseneni eivät liiku enää . . .

Ja omituinen tylsä alistuvaisuus kuvastui tuossa väsyneessä, jähmeässä äänessä.

Toinen koetti nostaa hänet istualleen, mutta hänen omaa jalkaansa alkoi viillellä niin että kaikki muuttui mustaksi.

Mutta kaiken aikaa ulvoi myrsky ja sen pauhinasta kuului yhä nuo sydäntäsärkevät, vähitellen heikkenevät huudot — niinkuin haaksirikkoisten, jotka kauan ovat uineet kylmässä vedessä ja nyt alkavat toinen toisensa jälkeen vajota aaltoihin . . .

Ja jyrkkänä vastakohtana näille tuskanhuudoille kuului taas hänen toverinsa tyyni, aivankuin jähmettynyt ääni:

— Vie terveisiä . . . jos vielä kotiin pääset . . .

— Emme kukaan enää pääse milloinkaan kotiin — kuului hänen suustaan valittavasti.

Hänen mieleensä muistui koti — hänen nuori vaimonsa, lapsensa . . . kaikki. Ja äkkiä hän, täysikasvuinen karaistunut mies, alkoi rajusti nyyhkyttää . . .

Hetken kuluttua alkoi hän taas epätoivoisesti hieroa toverinsa kättä — toinen olikin jäätyneen veri- ja lumisohjun peitossa — ja puhui hätäisesti:

— Nouse, nouse . . . haudaut . . .

Hän hieroi yhä — ja vihdoin toinen aukasi silmänsä niinkuin olisi ollut tainnoksissa ja kysyi:

— Mitä nyt? Missä olen?

— Jäät lumen alle . . .

— Vai niin . . . — sanoi hän taas käheällä, välinpitämättömällä äänellään, niinkuin asia ei olisi häntä lainkaan koskenut. Ja hän lisäsi hiljaa:

— Kutka huutavat?

— Haavoittuneet . . .

— Niin — nyt muistan.

Hammasta purren nosti hän toverinsa kankeata ruumista ja sai hänet vihdoin istumaan. Sitten ryömi hän suurella vaivalla

tämän taakse — ja he asettuivat istumaan selät vastakkain.

Mutta myrsky raivoo yhä — eivätkä huu-dot lakkaa... heikkenevät vain...

Hänen poskensa on myrskyä vasten ja hänen korvansa ja kaulansa tunkeutuvat täyteen lunta — se sulaa vähitellen ja jää-kylmä vesi valuu alas hänen ihoansa myöten.

Mutta pian alkaa hän aivankuin tottua siihen, korvia ja kasvoja ei enää palele niin paljoa — ja hänen ruumiinsa lakkaa värise-mästä. Jonkunmoinen tylsä uneliaisuus valtaa hänet. Ja kummalla tunteella hu-omaa hän, että hänen äänensä on muuttunut samanlaiseksi kuin toverinsakin.

— Miten voit?

— Tuntuu, kuin toinen käsi... olisi poissa... — vastaa toveri niin hitaasti, kuin olisi hänen tavattoman vaikea lausua noita yksinkertaisia sanoja.

He istuvat yhä kauan, kauan — ja myrsky ulvoo. Lumi kohoaa yhä ylemmäksi — se nousee vyötäisille, rinnalle, kaulaan, leu-kaan... Kaikki käsitys ajasta häipyä; mitään ajatusta ei hänen päässään enää

ole — aivotkin tuntuvat kuin jäätyneiltä . . . Ruumis on muuttunut kummallisen tunnottomaksi ja vain epämääräisesti kuulee hän vielä muutamia käheitä, yhä heikkeneviä ääniä:

— Auttakaa . . . auttakaa . . .

Hän ponnistaa koko tahdonvoimansa, päästäkseen tuosta tylsästä uneliaisuuden tilasta. Ja tuijottaen pimeyteen, onnistuu hänen vihdoin hiljaa ja kankeasti sopertaa:

— Nukutko?

Ei vastausta. Toverin ruumis tuntuu kankealta kuin puu. Ja sitten vasta hän huomaa, ettei tämä enää hengitä . . .

Puistattava kauhu ja yksinäisyyden tunne valtaa hänet . . . Näinkö hänkin kuolee? Eikö tule apua . . .? Ja aivan tahtomatta kohoaa hänen kurkustaan kummallisena, vieraana korinana:

— Apua . . . apua! Kuolen . . .

Hän ei tiedä mitä pitäisi tehdä, mutta hänen kangistunut kuolemaa kammova ruumiinsa ponnistelee suonenvedontapaisesti — aivankuin tahtoisu riuhtaista itsensä irti kuoleman raudanlujasta otteesta . . . Ja hän horjahtaa selälleen lumeen.

Hänen päänsä uppoaa lumeen, hän hapa-roi käsillään kuin sokea . . . Hänen pään-

säkin kohoaa pari kertaa, ja silloin tunkeutuu kurkusta koriseva ääni kuin kuolonkorahdus . . . Mutta pää vajoaa uudelleen lumeen — ja raivoisesti ja voitonriemuisesti sähköisten täyttää myrsky syvennyksen muutamassa sekunnissa.

Hän ponnistelee vieläkin, mutta hänen voihkinaansa ei enää kuulu — hän peittyi yhä syvemmälle, syvemmälle . . .

Ja hänestä tuntuu, että harmaa jättiläis-olento ryömii hitaasti hänen päällensä; sen raudanraskas ruumis musertaa hänet — ja suuret, jääkylmät sormet alkavat kuristaa hänen kurkkuaan . . . Hän ei jaksa enää huutaa . . .

Mutta myrsky pauhaa sysimustassa yössä. Vain silloin tällöin kuuluu heikko avunhuuto.

Aamupuolella nekin vaikenevat . . .

Kaksi päivää raivosi myrsky samalla voimalla. Mutta kolmantena yönä se taukosi — ja aamulla on kirkas auringonpaiste.

Viholliset kömpivät peitetyistä, miltei umpinaisista juoksuhaudoistaan. Upseerit tarttuvat kiikareihinsa . . .

Tuo laaja lakeus on aivan sileä. Se hohtaa auringon loisteessa häikäisevänä ja kimaltelevana kuin olisi siihen kylvetty miljoonittain pieniä jalokiviä. Mitään muuta ei näy . . .

Silloin keksii eräs nuori upseeri kaukana lumella pienen pisteen. Kiikarit ojentuvat sitä kohden — ja silloin huomataan, että se on taivasta kohti kohotettu nyrkki . . .

Samassa lentää lakeuden yli laiskasti muutamia korppeja — ja niiden käheä vaakkuna muistuttaa kuolevien viimeisiä korahduksia . . .

Mutta vihollisetkaan eivät vielä tiedä, että tuon loistavan, valkean peitteen alla lepää kymmentuhatta ihmistä . . .

JOULU

Pieni talonpoikaistalo oli aivan täynnä haavoittuneita. Kaksi nuorta lääkäriä teki työtään kuumeentapaisella kiireellä — heidän valkeat esiliinansa olivat ylt'yleensä veressä ja hiki helmeili heidän otsillaan. Mutta he eivät voineet ajatella hetkenkään lepoa, sillä yhtämittaa tuotiin lisää haavoittuneita, jotka voihkivat, valittivat ja rukoilivat heikolla, korisevalla äänellä apua. Ja hiukan edempänä jyrisivät tykit yhtämittaa, niin että koko rakennus vapisi perustuksiaan myöten.

Eräässä nurkassa lojui keski-ikäinen sotilas, jonka rinnan granaatinsirpale oli halkaissut, niin että kylkiluut pistivät esiin. Oljet hänen allaan olivat kokonaan veressä, hän ähkyi raskaasti ja hänen kasvonsa olivat kuolonkalpeat. Kun eräs hoitosotilas näki hänen sinertävien huuliensa liikkuvan, meni hän haavoittuneen luokse ja kuuli miten tämä käheästi ja katkonaisesti kuiskasi:

— Pienet . . . lapsiraukkani . . .

Nämä olivat hänen viimeiset sanansa, sillä heti sen jälkeen hän heitti henkensä.

Ja hänen taskustaan löytyi seuraava kirje.

»Rakkaani!

Kirjoitit minulle, että pienokaisemme ovat sairastuneet tulirokkoon. Voi rakas, kun he eivät vain kuolisi . . . etkö sinä voisi jotakin . . . ? Kas niin, nyt minä alan taas lörpötellä — ethän sinä mitään muuta voi kuin odottaa. Niin, koeta sentään hankkia jostakin maitotinki, että lapsiparat saisivat sitten juoda maitoa, kun pääsevät sairaalasta. Kyllä ne kumminkin siellä laihtuvat . . . pikkuraukat. Ja koeta puhua, vakuuttaa, että minä kyllä maksan kaikki, kun pääsen sodasta ja saan taas työtä. No, kyllä sinä sen ymmärrät itsekin . . .

Kirjoitan tätä sairaalassa, sillä olen ollut vähän kuumeessa. Nyt olen jo aivan terve, mutta kun saan olla vielä kaksi päivää sairaalassa, niin kirjoitan sinulle oikein perinpohjin, miten me juoksuhaudoissa joulua vietimme — niin, minä e n v o i olla kirjoittamatta! Se oli niin kummallinen jou-

lunvietto. Juuri sentähden on meidät siirretty kokonaan toisaalle — ja parempi onkin...

Jouluaaton vastaisena yönä olisin saanut levähtää, mutta vihollisen onnistui ampua säpäleiksi valonheittäjäamme — ja me jouduimme kaikki seisomaan koko yön juokshaudassa. Ja kun yhtämittaa tuijottaa pimeyteen, odottaen milloin vihollinen sen turvissa hyökkää kimppuun hirveine käsi-granaatteineen — niin sitä ei tahdo voida kestää; tavantakaa on kuulevinaan salaperäisiä ääniä, hiipiviä askeleita — ja koko ruumis alkaa vavista. Ja kun ne äkkiä suuntaavat valonheittäjiensä sokaisevan tulen vasten silmiä — niin pimeyteen tottuneet silmät muuttuvat joksikin aikaa aivan umpisoikeiksi...

Mutta viholliset odottivat kai meidän hyökkäystä, kun ei valonheittäjäamme toiminut — ja mitään hyökkäystä ei tapahtunut kummaltakaan puolelta.

Sinä et voi aavistaa, miten väsynyt olin, kun viimein aamu koitti ja minun vuoroni oli levähtää — tuskin pysyin jaloillani. Olin valvonut niin monta yötä — ja sitten

sellainen jännitys. Kömmin juoksuhaudan reunan alle, käärin likaisen viltin ympärilleni ja vaivuin uneen.

Kuinka kauan olin nukkunut, en tiedä, mutta minä olin seisovinani ampuma-aukolla ja koetin ampua — mutta kivääri ei laennut... Minulle tuli hirveä tuska, sillä vihollinen läheni hurjaa vauhtia, katkoen okalangat tieltään — niiden pistimet kiilsivät jo aivan lähellä... Tykit jyrisivät, shrapnelit räjähtelivät taukoamatta ja minä kyyristyin aina vaistomaisesti — eikä kiväärini lauennut...

Silloin potkaistiin sääreeni ja minä kuulin hätäisen hälytyshuudon:

— Viholliset hyökkäävät!

Mitään käsittämättä hypähdin puolipökerityneenä seisoalleni, mutta vaivuin uudelleen maahan — jalkani olivat aivan kangistuneet kylmästä. Samassa räjähti shrapneli kohdallani ja kuulat lensivät ilkeästi vinkuen korvieni ohi; silloin laahasin itseni ampuma-aukolle, jossa kiväärini oli valmiina ja aloin koneellisesti ampua.

Sitten huomasin vihollisetkin, jotka äänettöminä, hurjasti juosten lähenivät. Mutta kun ne ehtivät okalanka-aitojemme luokse ja alkoivat niitä katkoa, alottivat kaikki

kuularuiskumme ja pikatykkimme niin huumavaan metelin, ettei omaa kiväärinlaukaustaan kuullut lainkaan — ja viholliset kaatuivat maahan kuin suunnattoman jättiläisluudan lakaisemina . . .

Hetken kuluttua oli kenttä aivan täynnä kaatuneita. Jällellolevat lähtivät pakoon juosten, kaatuillen — ja haavoittuneet alkoivat ryömiä hitaasti kuin suuret kravut omia juoksuautojansa kohden.

Taisin olla vieläkin puoleksi nukkunut; tunsin vain jotain epämääräistä vihaa noita kirottuja kohtaan, jotka eivät antaneet milloinkaan nukkua . . . Minä tähtäsin ja laukasin niin paljon kuin suinkin ehdin pakenevien jälkeen. Eräskin pitkä mies oli tarttunut okalankoihin ja ponnisteli päästäkseen irti. Minä tähtäsin häntä rintaan ja laukasin — ja näin vahingonilolla, miten hän vaipui alas, sätkytteli hetken ja sotkeutui yhä pahemmin . . . Ammuin vieläkin noita kömpiviä olentoja kohden — kunnes äkkiä huomasin ammuskelevani yksin.

Ilkeä tunne läikähti rinnassani, ja minä aivankuin heräsin. Useimmiten näet annettiin haavoittuneiden ryömiä takaisin; vain toisinaan, kun emme olleet pitkään aikaan saaneet nukkua, ja meillä oli kova vilu ja

nälkä — ammuimme raivoisasti niin kauan kuin yksikin liikkui . . .

Nyt vasta huomasin, että ruumiini värisi vilusta ja hampaat kalisivat suussani. Ja ympärilläni näin toverien käärivän viltin ympärilleen, laskeutuvan maahan ja kiertävän kummalliseen mykkyrään — ikäänkuin väsyneet, vilusta värisevät koirat . . . Ja heidän harmaankalpeilla, likaisilla kasvoillaan ei näkynyt muuta ilmettä eikä ajatusta, kuin: jospa saisi nukkua . . .

Minä yritin myöskin nukkua, mutta kylmyys oli käynyt aivan sietämättömäksi. Vatsassani kuurni nälkä ja minulla oli vielä hiukan leipääkin jälellä, mutta oli niin kylmä, ettei haluttanut ruveta edes syömään. Kummallinen tylsyys ja välinpitämättömyys tuntui vain leviävän koko olemukseen kuin tuhoisa myrkky. Vihollinen jatkoi tykistötaistelua ja pommit räjähtelivät lakkaamatta, mutta sekään ei enää vaikuttanut.

Mutta ilta ja yö olivat unohtumattomat.

Ensin sattui sellainen onnellinen tapaus, että saimme tuoretta lihaa ja kokkimme

keitti lihasoppaa. On mahdotonta kuvailla, miten hyvältä se maistui... Me emme olleet moneen päivään saaneet mitään lämmintä — ja nyt me hörpimme tuon sopan aivan tulikuumana. Minäkin poltin kieleni... mutta miten se lämmittikään! Tuo kylmyys ja tylsyys hälveni; me tunsimme itsemme aivan virkistyneiksi — aloimme jo keskustellakin, vaikkemme pariin päivään olleet vaihtaneet sanaakaan.

Mutta kyllä me olimme kurjan näköisiä! Silmät olivat vajonneet syvälle päähän, kasvot likaiset, harmaankalpeat ja niitä reunusti pitkä, ajamaton parta kuin jokin mädäntynyt rukiinsänki. Ei tehnyt mieli katsella toisiaan.

— Nyt on siis jouluku... — sanoi joku hiljaa ja tuossa äänessä väreili kummallinen alakuloisuus.

Kukaan ei vastannut. Kuului vain joidakin tukahutettuja huokauksia. Minutkin valtasi niin painostava tunne — niinkuin hartioitani olisi painanut ääretön taakka... Minusta tuntui kuin olisin nähnyt, miten pienokaisemme itkevät ikävissään kolkossa sairashuoneen salissa — ja sinä istut yksin kotona...

— Kas — aurinko!

Tuo huudahdus herätti taas meidät mietteistämme. Aurinko, joka ei moneen päivään ollut kertaakaan näyttäytynyt, oli todellakin työntänyt pilvet syrjään ja heitti meihin viimeisen punaisen katseensa . . . Taivas oli punertava, pilvet hehkuivat kuin suunnattoman, kaukaisen tulipalon liekit ja koko maailma näytti ruusunväriseltä tuossa kummallisessa valossa. Me katsoimme sanattomina, miten aurinko hitaasti suurena, purppuranpunaisena vaipui kaukaisten metsien taakse. Ja taaskin meidän ajatuksemme lensivät kauas kotipuolen lauhkeihin kesäiltoihin — emmekä huomanneet ennenkuin oli miltei pimeä.

Äkkiä herätti minut ajatuksistani laulu. Me hypähdimme ylös, sillä se oli jotain tava-tonta: vihollisten juoksuhaudoista kuului vanha, meillekin tunnettu joululaulu . . .

Miten kummalliselta kaikki tuntuikaan! Kuu oli noussut ja sen kalpeassa valossa välkkyivät vihollisten piikkilanka-aidat kuin hopeiset verkot . . . maisema näytti aivan satumaiselta tuossa vihreässä valossa. Ilma oli aivan tyyni ja laulu kuului yhä selvemmin — niin surullisena ja alakuloisena kuin tahtoisivat he siihen saada kaiken ikävänsä,

kaipuunsa, rakkautensa, ja lennättää sen kauas kotiin . . .

Me seisomme kuin lumottuina kuunnel-
len tuota vanhaa, tuttua laulua — ja monen
silmissä kiilsi kyynel. Äkkiä muutamat mei-
käläiset yhtyivät siihen omalla kielellään —
ja hetken kuluttua lauloimme kaikki.

Silloin nostettiin vihollisten juoksuhauto-
jen valleille useita sytytettyjä joulukuusia
ja heidän miehensä kiipesivät niiden ympä-
rille — ja taas kajahti sieltä laulu; se oli
meille tuntematon, mutta me kuuntelimme
sitä henkeä pidättäen.

Mutta vielä uskomattomampaa tapahtui:
vihollisten puolelta lähti kolme upseeria
meitä kohden. Aivankuin sanattomasta sopi-
muksesta lähti meiltäkin kolme nuorta upsee-
ria heitä vastaan. Me kiipesimme kaikki
valleille ja seurasimme jännityksellä noi-
den kuuden miehen lähenemistä. Ja kun
he valonheittäjien valossa näkyivät kauan
puristavan toistensa käsiä, silloin me tapu-
timme käsiämme kuin lapset ja huusimme
jotakin sanoin kuvaamattoman liikutuksen
ja innostuksen valtaamana — mitä me huu-
simme, sitä en vielä nytkään muista . . .

Jonkun vastustamattoman voiman pakot-
tamana me nousimme ja lähdimme vihollis-

sia kohden — ja he tekivät samoin. Me katkoimme useita aukkoja okalanka-aitoihin, jotta olisimme päässeet nopeammin perille.

Minusta se oli elämäni suurin hetki, kun valonbeittäjien häikäisevässä valossa näin tuon suuren aseettoman vihollisjoukon lähenevän. He näyttivät olevan aivan samantaisia kuin mekin: laihoja, partaisia, rääsyisiä . . . Ja minä luulen, että meidät valtasi sama tunne: me tunsimme kaikki olevamme
i h m i s i ä.

Minä olin miltei etumaisena ja muistan niin selvästi, miten minua kohden tuli eräs vihollisotilas. Hän oli hiukan pitempi ja vanhempi kuin minä ja hän kulki pitkin, jäykin askelin. Kun minä näin hänen kalpeat, liikutetut, ryppyjen uurtamat kasvonsa, ajamattoman partansa ja tartuin hänen suureen, känsistyneeseen käteensä, valtasi minut voimakas mielenliikutus; minä tunsin häntä kohtaan kummallista hellyyttä. Aivankuin hän olisi ollut vanhempi, paljon kärsinyt veljeni, joka oli palannut vierailta mailta . . . Minä en voinut sanoa sanaakaan, minä puristin vain tuota työssä kovettunutta kättä ja kasvoni painuivat hänen olkapäätänsä vastaan — ja hänenkin silmissään oli kyyneleitä.

Hän osasi kieltämme ja minä sain tietää että hän oli kivityömies eräältä suurelta vuoriteollisuusseudulta. Kun ilmoitin hänelle olevani myöskin kivimies, valaisi omituisen kaunis hymy hänen karkeita piirteitään.

— Onko teillä perhettä? — kysyin minä hetken kuluttua.

Sanaa sanomatta otti hän poveltaan valokuvan ja ojensi sen minulle. Valonheittäjäin valossa näin kuvassa miehen ja naisen, ympärillään viisi kaunista lasta — nuorinta, noin 3-vuotiasta poikaa piti mies sylissään ja katsoi hymyillen pienokaiseen.

Katsahdin häneen hämmästyneenä. Oliko mahdollista, että tuo komea, vielä nuorekas mies oli sama kuin edessäni seisova parrakas, laiha, kuoppasilmäinen...? Hän näytti käsittävän katseeni ja hymyili alakuloisesti — ja taas minä tunsin tuon oudon hellyyden sielussani... Minä näytin hänelle vuorostani sinun ja lastemme kuvat ja hän katseli niitä liikutettuna.

Kaikkialla ympärillämme näkyi miehiä, jotka liikutuksen valtaamina puristivat toistensa käsiä, kuului murteellista puheensorinaa — ja hyvin he näkyivät toisiansa ymmärtävän. Eräs nuori meikäläinen syleili nyhkyttäen vanhaa vihollissotilasta — lie-

neekö tämä muistuttanut ulkonäöllään hänen kuollutta isäänsä . . ?

Miltei kaikki antoivat pieniä lahjoja toisilleen. Me tosin emme voineet antaa muuta kuin tupakkaa, mutta me saimme suklaata, marmelaadeja, pieniä esineitä . . . Minunkin uusi ystäväni otti taskustaan ison, hopeapaperiin käärityn suklaapalasen ja ojensi sen minulle. Puoliväkisin sain hänen itse otta-
maan siitä pienen osan — ja minua hävetti, kun en voinut antaa hänelle muuta kuin vähän tupakkaa . . .

Eräs nuori vihollisluutnantti ilmoitti meidän kielellämme, että heidän täytyy ruveta hautaamaan kuolleitansa — ja aivankuin yhdestä suusta kuului meidän puoleltamme moniääninen huuto:

— Me autamme teitä!

He toivat lapioita ja paareja ja alkoivat heti kaivaa hautaa ja me rupesimme autta-
maan kuolleitten kantamisessa.

Olimme jo tuoneet monta kuollutta ja yhden vaikeasti haavoittuneen, kun lähennin yksin meidän okalanka-aitojamme ja huomasin siellä erään pitkän olennon miltei riippumassa piikkilangoissa . . .

Kylmä väristys puistatti ruumistani . . . Tämä oli minun ampuma-aukkoni kohdalla

ja — niin, minä tunsin hänet: minä olin päivällä ampunut häntä . . .

Hän oli vielä aivan nuorukainen. Piikkilanka oli kiertynyt hänen ranteensa ympärille, pitkät, terävät piikit olivat kokonaan tunkeutuneet lihaan . . . Hänellä oli pehmeä, vaalea tukka ja kauniit kasvot, ja kun minä vapisevin käsin koetin irroittaa häntä — aukasi hän siniset silmänsä . . .

Se oli minulle hirveä hetki — hän oli siis koko päivän kitunut piikkilangoissa kuolevana . . . Hän ponnisteli kauan sanoakseen jotakin, hänen leukansa vavahteli suonenvedontapaisesti — mutta joka kerralla kuului vain lyhyt korahdus ja veri pursui hänen suustaan. Minun ampumani kuula oli lävistänyt hänen rintansa.

Silloin huomasin hänen toisessa kädessään rypistyneen, vereen tahratun kirjeen ja hiukan tummia hiuksia — sidottuna punaisella nauhalla. Viimeisillä voimillaan hän nosti kätensä ja painoi tuon hiussuortuvan verisille huulilleen . . . Ja niinkuin se olisi antanut hänelle voimaa, ojensi hän ne minulle — ja sitten minun vihdoinkin onnistui kuulla hänen huuliltaan yksi ainoa, koriseva sana:
— Morsiamelleni . . .

Ojensin käteni, ottaakseni vastaan tuon

surullisen lahjan, mutta hänen jääkylmä kätensä oli jäykistyneenä puristunut niin lujaan nyrkkiin, että minä vain suurella ponnistuksella sain sen auki.

Toivon, ettei minun enää koskaan tarvitsisi kokea mitään sellaista — minä en kestäisi sitä toista kertaa. Minä vapaisin aivankuin vilutautinen, vaikka hiki virtasi otsaltani. Oli aivankuin olisin tappanut oman poikani... Ja miksi, minkätähden olin häntä ampunut..? Polttava tuska kouristi sydäntäni ja minä olisin tahtonut sovittaa jotenkin, jotenkin... Mutta mitään en voinut — kaikki oli myöhäistä.

Ääni, jota en ensin tuntenut omakseni, kuului käheästi rukoilevan:

— Anna anteeksi, anteeksi, anteeksi...

Hänen kylmä, jäykkä kätensä vavahti kerran ja hänen rintansa kohosi — niinkuin hän olisi koonnut ilmaa keuhkoihinsa sanoakseen jotakin... Mutta hän ei voinut sanoa enää mitään — veri vain tulvahti suusta... Ja hänen silmänsäkin olivat jo niin himmeät ja ilmeettömät... Hän korahтели vain muutaman kerran — ja sitte hän oli liikkumaton.

Katsoin häntä hetken ja sieluuni mateli outo vastustamaton kauhu...

Eräs vääpeli kirjoitti kirjaansa kaikkien kaatuneitten nimet ja otti vastaan kotiinlähetettävät muistoesineet; hänelle annoin kirjeen ja hiussuortuvan.

— Kas vaan . . . »Sulhanen» on kaatunut! — sanoi vääpeli, katsellen kuollutta. Sitte lisäsi hän hiljaa ja alakuloisesti:

— Poika parka . . . mitähän äiti nyt sanoo . . . ? Ja morsian . . .

Minusta tuntui kuin olisi minua ruoskittu — ja minun täytyi taas pyyhkiä hikeä otsaltani.

Tuo suunnaton hauta oli valmis ja viholliset alkoivat latoa tovereitaan sen pohjalle. Ja me seisoimme äänettöminä vieressä ja katselimme . . . Liikkumattomat valonheittäjät valaisivat niin kirkkaasti, että oli aivan yhtä valoisa kuin päivälläkin.

Miten monenlaisia ruumiita siinä olikaan! Jotkut näyttivät ummistuneine silmineen enemmän nukkuneilta kuin kuolleilta — luoti oli tappanut heidät silmänräpäyksessä. Toisten kasvot olivat kokonaan vääristyneet ja he tuijottivat eteensä hirveillä, pyöreillä silmillään kuin aaveet . . . Joidenkin ruumiit olivat koukistuneet luonnottomaan

mykkyrään ja heidän suunsa olivat kama-lasti ammollaan aivan kuin olisivat he viimeiseksi kiljaisseet vihlovan huudon . . . Muutamien kasvot olivat niin murskana, ettei heissä ollut enää mitään ihmisellistä — ja jotkut olivat kokonaan ilman päätä . . . Ja pari kertaa kannettiin paareilla ja kaadettiin hautaan jotakin niin muodotonta ja kauheata, että useat katsojat kääntyivät toisaalle tai peittivät kädellään kasvonsa . . .

Niin — sinne heidät vain ladottiin . . . Kun yksi rivi oli täynnä, ladottiin toinen päälle, aivan samalla tavalla kuin rannikoilla suolataan kaloja. Minä huomasin joidenkin kantajien silmissä kyyneleitä — lie nevätkö kantaneet sinne veljiään, sukulaisiaan, tai uskollisia tovereitaan . . . ?

Mutta mitään he eivät sanoneet. Hiljaisuutta häiritsi vain erään sotilaan ääni, kun hän laski kaatuneita sitä mukaa kuin heidät hautaan laskettiin. Hänen yksitoikkoinen äänensä kuului, kunnes kaikki hiukan yli viisisataa miestä oli haudassa. — Pahasti haavoittuneet, kuolevat ja upseerien ruumiit oli viety pois heidän juoksuhaudoilleen.

Yhdessä me heidät sinne peitimme. Ja pian oli sillä paikalla vain suuri, musta

kumpu — niinkuin siihen olisi vain hyvä puutarhamaa muokattu...

Eräs nuori luutnantti (ainoatakaan vanhempaa upseeria ei ollut mukana) astui kummun ääreen, paljasti päänsä ja puhui jotakin heidän kielellään. Lieneekö lukenut rukouksen, sitä en tiedä, mutta kaikki me paljastimme päämme.

Pitkän aikaa me seisoimme äänettöminä.
Ympärillä vallitsi kuolemanhiljaisuus. Vih-
doin huudahti joku lujalla äänellä:

— Tänä yönä ja huomenna emme ammu
toisiamme!

Ja tuo kolmituhantinen joukko huusi kuin
yhdestä suusta:

— Emme! Emme!

Aamupuolella oli kaikki taas hiljaista. Valonheittäjät olivat sammutetut kummaltakin puolelta. Kuu vain loisti harmaansinisellä taivaalla. Sen kelmeässä valossa kiilsivät hopeisina okalanka-aidat — ja niiden välillä näkyi suuri, musta kumpu.

Vähitellen alkoi kuu himmetä ja itäiselle taivaanrannalle ilmestyi kalpea, kellertävä kajastus: jouluaamu alkoi valjeta.

(S. H.)

Hinta 3: 50

sid. 4: 50

Suom. kaunoh. 1.

Lehtimäki

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 102 1720

